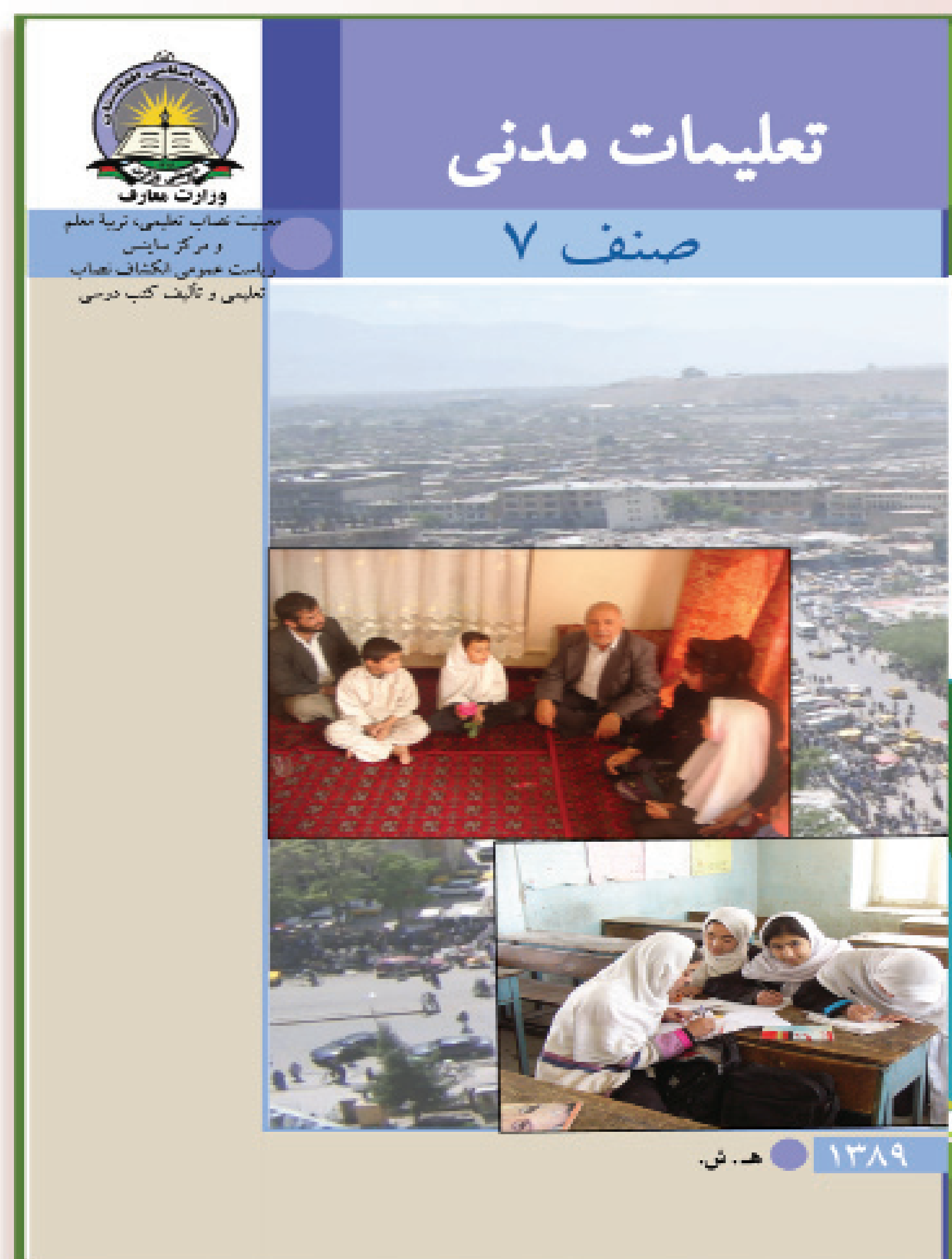

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و
تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم
رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

صنف ۷

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی صنف ۷

سال چاپ : ۱۳۹۶ هـ . ش.

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم

ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

کتاب معـلم

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

صنف هفتم

سال چاپ: ۱۳۹۶هـ. ش.

مؤلفان:

- پوهندوی عبدالحق استاد پوهنتون کابل
- مؤلف محمد انور مشفق عضو علمی دیپارتمنت تعلیمات مدنی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی وتألیف کتب درسی

ادیت علمی و مسلکی:

- محمد عزیز بختیاری

ادیت زبانی:

- محمدعظیم صادقیار

کمیتهٔ دینی، سیاسی و فرهنگی:

- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- مولوی قیام الدین کشاف
- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست انکشاف نصاب تعلیمی.
- استاد فضل الله نیازی

کمیتهٔ نظارت:

دکتور اسدالله محقق معین نصاب تعلیمی، تربیهٔ معلم و مرکز ساینس.
دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی.
معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.

طرح و دیزاین:
رحمت الله غفاری

بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوخو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مودی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف،

استادان و معلمان محترم،

تعلیم و تربیه اساس توسعه و انکشاف هر کشور را تشکیل می دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تَطَوُر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید. البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفادهٔ شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می آید تا در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آروزهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیار های جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف نماید.

به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارائهٔ نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و رهنماهای معلمان یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند، و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشورهای دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه سازی و یا همکاری های مادی یا معنوی نموده اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری های شان را آرزو می نمایم.

و من الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف

فهرست

پیش گفتار

کتاب رهنمای معلم کتابی است که معلمان را در اجرای دقیق برنامهٔ درسی در صنف رهنمایی می‌کند. کتاب رهنمای معلم همچنین معلمان عزیز را با اهداف عمومی تعلیم و تربیت، اهداف دورهٔ تحصیلی، برنامهٔ درسی و شیوهٔ تدریس هر درس کتاب درسی، آشنا می‌سازد.

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول تحت عنوان کلیات و معرفی برنامهٔ درسی و فصل دوم تحت عنوان تدریس مضامین آموزشی یا تدریس درسهای مختلف است. فصل اول شامل دو قسمت است قسمت اول مقدمات و قسمت دوم آشنایی با برنامهٔ پروگرام درسی است. در قسمت مقدمات معلمان عزیز با مقاصد تعلیم و تربیه و رسالت معلمی آشنا می‌شوند و یاد می‌گیرند که اهداف نظام تعلیم و تربیهٔ کشور عزیز ما افغانستان در ساحات مختلف اعتقادی و اخلاقی، علمی و آموزشی، فرهنگی و هنری، مدنی، اجتماعی و اقتصادی چه مقاصدی را دنبال می‌کند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقیق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنند که از طریق ارائهٔ محتوا و روشهای جذاب تدریس زمینهٔ تحقق این اهداف را فراهم کنند.

معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف عمومی آموزش هر درس، محتوای برنامه (مضامین آموزشی)، نحوهٔ ارتباط طولی موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روشهای تدریس و شیوهٔ ارزیابی از معلومات و مهارتهای شاگردان، مواد مُمد پروگرام درسی آشنا می‌شوند. قابل یادآوری است که روشهای تدریسی که در هر کتاب رهنما معرفی شده است، متناسب با همان موضوع درسی است، به طور مثال: روشهای تدریسی که در تعلیمات مدنی توصیه شده، ممکن است در مضامین دیگر مناسب نباشد؛ اما وجه اشتراک این روشها و تأکید آنها بر فعال بودن شاگردان در جریان تدریس تحت هدایت معلم است.

فصل دوم این رهنما به پلان درسی سالانه، نحوهٔ تدریس هر درس (پلان روزانه) و منابع و مآخذی که برای تألیف رهنما از آنها استفاده شده اختصاص یافته است. اعتقاد نویسنده گان این رهنما بر این بوده است که معلمان گاه به دلیل نداشتن وقت کافی ممکن است که فرصت تهیهٔ پلان روزانه را نداشته باشند و یا اینکه هر کدام استنباط خاصی از اهداف درس داشته باشند، و در نتیجه نحوهٔ تدریس آنها با یکدیگر فرق کند. به منظور سهولت در کار معلمان پلان‌های تدریس به قسمی نوشته شده است که نیاز آنها را در تدریس و اجرای برنامه به خوبی تأمین می‌کند. لازم به ذکر است که شیوهٔ تدریس توصیه

شده مانع از آن نیست که معلمان نتوانند از روشهایی که خود در طی سالها تدریس، اثرات مثبت آن را تجربه کرده اند، استفاده نکنند و آنها را کنار بگذارند. بدون شک بهترین روش تدریس، روشی است که در آن آموزش صورت گیرد و شما معلمان محترم احساس رضایت را در چهرهٔ شاگردان ببینید. قسمت دیگری از پلان روزانه به جواب های متن درسها، و سؤالات آخری درس اختصاص داده شده است. به منظور توسعه سطح دانش معلمان، در اخیر هر پلان درسی معلومات اضافی برای آنها آورده شده است.

بدون شک این رهنما خالی از اشکال نیست. معلمان بزرگوار با ارسال نظریات خود به مرکز نصاب تعلیمی می‌توانند به بهتر شدن این رهنما کمک نمایند.

چگونه از این راهنما استفاده کنیم؟

همانگونه که پیش از این نیز بیان شد، این کتاب به معلمان محترم کمک می‌کند تا کتاب درسی را بهتر برای شاگردان تدریس نمایند. برای انکه بتوانیم از این کتاب به خوبی استفاده نماییم باید مراحل زیر را به دقت انجام دهیم:

- **مطالعهٔ فصل اول**: معلمان محترم قبل از هر چیز باید فصل اول کتاب راهنما را به دقت مطالعه نمایند تا با اهداف دوره، اهداف مضمون، روش‌ها و استراتیژی‌های تدریس، روش‌های ارزیابی و سایر مطالب فصل اول به خوبی آشنا شوند. برای پیاده کردن دقیق پلان درسی مطابق با این راهنما، ضرورت دارد که مطالب فصل اول به خوبی درک شده باشد.
- **توجه به ساعت درسی**: عناوین درس‌های کتاب به معنای آن نیست که در یک ساعت درسی تدریس می‌شود. عنوان درس به وحدت محتوا اشاره دارد و ممکن است در یک، دو یا سه ساعت درسی تدریس شود. شما معلمان محترم اصلاً نگران نباشید که پس چگونه می‌توانید یک عنوان درسی را به دو یا سه بخش تقسیم نمایید، زیرا این کار را مؤلفان محترم در کتاب راهنما انجام داده‌اند. شما فقط توجه کنید که یک عنوان درسی به چند قسمت تقسیم شده است. در اول هر عنوان درسی در کتاب راهنما نوشته شده است که درس در چند ساعت تدریس می‌شود. در متن راهنما نیز تذکر داده شده که درس در چند ساعت تقسیم شده است. علاوه بر این در کتاب راهنما به وضوح به شما گفته است که قسمت اول درس تا کجاست.
- **توجه به اهداف عمومی و جزیی**: در اول هر درس اهداف عمومی و جزیی درس بیان شده است. اهداف درس به معلمان محترم کمک می‌کند که در تشریح درس به کدام مطالب بیشتر

توجه نمایند و از شاگردان چه انتظاراتی باید داشته باشند، بنابر این، از معلمان محترم خواهشمندیم که با دقت کامل اهداف درس را بخوانند و در تدریس و ارزیابی درس از آنها به حیث راهنمای کار خود استفاده نمایند.

- **توجه به روش تدریس**: روش تدریس هر درس با توجه به محتوای درس تعیین شده است. گاهی یک روش و گاهی دو یا چند روش برای تدریس یک درس پیشنهاد شده است. با توجه به اینکه روش‌های تدریس در فصل اول راهنما توضیح داده شده، در فصل دوم تنها از روش‌ها نام گرفته شده است. از اینرو، معلمان محترم باید میتود ها را در فصل اول با دقت مطالعه نمایند. لازم به یادآوری است که استفاده از روش‌های جدید در اول ممکن است اندکی مشکل به نظر برسد، خواهشمندیم که این احساس نباید شما را از استفاده مداوم و صحیح آنها منصرف کند، چون کارگرفتن از این روش‌ها باعث می‌شود که شاگردان شما درس‌ها را بهتر یادبگیرند.
- **مواد مُمددرسی**: تدریس صحیح هر درس ضرورت به وسایل و امکانات خاصی دارد که در کتاب راهنما بعضی از مهم‌ترین آنها نام برده شده است. معلمان محترم تلاش نمایند که حتی الامکان، وسایل مورد نیاز مضمون خود را به کمک مسؤولین محترم مکاتب تهیه نمایند.
- **توجه به میتودهای ارزیابی**: میتود ارزیابی خاصی برای هر درس پیشنهاد شده است. استفاده از این میتودها نیز به شما کمک خواهد کرد تا بتوانید میزان یادگیری شاگردان خود را بهتر ارزیابی نمایید.
- **شیوهٔ تدریس**: قسمت عمدهٔ کتاب راهنما را پروگرام تدریس تشکیل می‌دهد. کارهایی را که معلمان محترم در هر قسمتی از درس باید انجام دهند، به خوبی تشریح شده است. زمانی که باید به هر قسمت اختصاص داده شود، نیز مشخص شده است. توجه و رعایت دقیق به زمان هر قسمت باعث می‌شود که همه قسمت‌های درس به خوبی تدریس شود.
- **جوابات سؤالات و فعالیت‌ها**: برای سهولت کار معلمان محترم، جواب همه سؤالات و فعالیت‌ها در کتاب راهنما داده شده است.

موفقیت همه معلمان عزیز را در راه تربیت افرادی آگاه، صالح، باایمان و مسؤول در برابر کشور عزیز ما افغانستان، از خداوند بزرگ خواهانیم.

فصل اول

اهمیت تعلیم و تربیه و رسالت معلمان

دانشمندان تعاریف گوناگونی از تعلیم و تربیت کرده‌اند. عده‌یی آنرا انتقال، ارزیابی و توسعه میراث فرهنگی گذشته گان می‌دانند. عده‌یی نیز تعلیم و تربیت را شکل‌گیری صفات و توانایی‌های خاص در فرد خوانده‌اند. بعضی، تعلیم و تربیت را آشکار ساختن استعدادهای نهفته فرد دانسته‌اند. بعضی دیگر، تعلیم و تربیت را آماده کردن فرد برای زنده‌گی در اجتماع معین و آشنا ساختن وی به آداب و رسوم و عقاید و افکار خاص پنداشته‌اند. بعضی از مربیان، تعلیم و تربیت را رهنمایی جنبه‌های گوناگون وجودی فرد، یعنی جنبه‌های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، معنوی، هنری و اخلاقی می‌دانند.

همه تعاریف فوق از جهاتی درست اند، اما هیچکدام به تنهایی کافی نیست. مربیان از تعلیم و تربیت شاگردان انتظارات زیادی دارند. آنها از شاگردان انتظار دارند که در پهلوی آموختن علم و هنر با فرهنگ و آداب و رسوم کشور خود آشنا شده و به منظور سازگاری با جامعه و ورود موفقیت‌آمیز به اجتماع، عادات، مهارتها و نظریاتی خاصی را کسب کنند، تا در نتیجۀ شکوفایی استعدادهای خویش بتوانند قابلیت‌های خود را بروز دهند. آنها باید مهارت‌های کاری و شغلی مورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین احتیاجات اقتصادی جامعه یاد بگیرند. به طور خلاصه، انتظار می‌رود که تمامی ابعاد مادی و معنوی شاگردان، از طریق جریان تعلیم و تربیت رشد و توسعه یابد.

بنا بر تعالیم دین مقدس اسلام، هدف تعلیم و تربیت، پرورش انسان کامل است. و انسان کامل کسی است که همه ابعاد مادی و معنوی او در حد توانایی رشد و تکامل پیدا کند. چنین انسانی، خویشتن، محیط طبیعی و اجتماعی خویش و پروردگار خویش را خوب می‌شناسد و از حقوق ومکلفیت های خویش در رابطه با آنها نیز به خوبی آگاهی دارد. در نهایت، انسان کامل کسی است که منزلت قرب الهی را کسب کرده باشد و این هدف تعلیم و تربیت اسلامی است که جز با شکوفاشدن همه ابعاد مادی و معنوی انسان حاصل نمی‌شود. از اینرو، وظیفه مهم معلمان و نهاد های تعلیم و تربیه شکوفا ساختن ابعاد مادی و معنوی انسان است. هر کدام از موضوعات و مضامین درسی به تعقیب تربیه دادن بُعد خاصی از وجود انسان است.

هدف تعلیم و تربیت، پرکردن ذهن شاگردان از حقایق و واقعیت‌های مختلف نمی‌باشد و شاگرد خوب نیزحتمی کسی نیست که معلومات زیادی کسب کرده است، بلکه شاگرد خوب کسی است که ابعاد مادی و معنوی او در همه زمینه‌ها رشد پیدا کرده باشد و یاد گرفته باشد که چگونه یاد بگیرد. چنین فردی در تمام عمر در پی تحصیل علم است. درجریان تعلیم و تربیت نباید تنها به تربیت نخبه گان توجه و به بقیه شاگردان بی‌اعتنایی شود. نظام تعلیم و تربیت مطلوب، رشد استعداد همه گان را مورد توجه قرار می‌دهد. تعلیم و تربیت به معنای صحیح آن، به تحقق همه اهداف تعلیم و تربیت توجه می‌کند. از

سوی دیگر، معلم آگاه و وارد به مبانی صحیح تربیتی، در همهٔ دوره‌های تحصیلی به تحقق تمام اهداف عمومی تعلیم و تربیه از طریق فعالیت‌های مختلف درسی و فوق برنامه توجه دارد.

شاگردان در دورهٔ نوجوانی دارای خصوصیات خاصی هستند. در این دوره شاگردان از لحاظ جسی وارد مرحلهٔ جدیدی از تغییرات جسمانی می‌شوند. ارتباط شاگردان با یکدیگر و گروپ همسالان در این دوره شکل مخصوصی به خود می‌گیرد. آماده‌گی شاگردان در این دوره برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلف زیادتر از دورهٔ کودکی آنان است. نوجوانان در این دوره به لحاظ عاطفی از همدردی با دیگران و انجام کارهای خوب و کمک به دیگران لذت می‌برند. آنها خوش دارند که خود به طور مستقل کارهای مربوط به خویش را انجام دهند. آنان در این دوره، علاقهٔ بیشتری برای درک اسرار عالم و یادگرفتن دربارهٔ طبیعت و عالم معنا از خود نشان می‌دهند. ذوق هنری و حس زیبایی‌شناسی کودکان در این دوره بیش از دورهٔ کودکی است. نوجوانان علاقه دارند که خود را به شکل‌های مختلف به دیگران نشان دهند. آنها فرصت‌های مختلفی را برای آموزش فراهم می‌کنند. ممکن است گاهی بعضی از کارهای شاگردان برای معلم خوشایند نباشد؛ اما این فرصت ها از اهمیت تربیتی فوق العاده برخوردارند. یک معلم مسلکی، توجه دارد که از این فرصت‌ها برای رشد استعدادهای شاگردان خود در زمینه‌های مختلف علمی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، دینی، جسمانی و عقلانی استفاده بسیار نمایند.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیت کشور ما با درنظرداشت دین مبین اسلام و فرهنگ پربار جامعهٔ ما طراحی و اجرا گردیده است. مهم‌ترین اهداف تعلیم و تربیت نظام جمهوری اسلامی افغانسان، قرار زیر است:

الف- اهداف اعتقادی و اخلاقی

- تقویهٔ ایمان و اعتقاد به وحدانیت خدوند(ج) و اساسات دین مقدس اسلام، توسعهٔ بینش اسلامی مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن پیامبر گرامی اسلام(ص) ؛
- ایجاد روحیهٔ خودشناسی به منظور خدا شناسی؛
- تقویهٔ روحیهٔ اعتماد به نفس و تعهد به سجایای اخلاقی؛
- ایجاد روحیهٔ نظم و دسیپلین و رعایت ارزشهای قانونی؛
- تقویهٔ روحیهٔ درک مسؤولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی و اجتماعی.

ب: اهداف علمی و درسی

- کسب و تقویهٔ مهارتهای تعلیمی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن، استعمال کردن اعداد و حسن خط در زبان‌های رسمی و زبان‌های مهم بین‌المللی؛
- تقویهٔ قدرت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه‌های علمی، فرهنگی و فنی؛
- آموزش علوم، فنون تکنالوژی معاصر و کسب مهارتهای فردی و اجتماعی مورد ضرورت؛
- کسب مهارتها جهت حل معضلات و پرابلم های فردی و اجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی و هنری:

– شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامکدوزی، بافت، مهندسی، رسامی، خطاطی، نقاشی، تزیین خانه و غیره هنرهای سالم جهانی و نیز تربیه و رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبایی‌شناسی.

– آگاهی از تاریخ و فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان؛

– حفظ اصالت و انکشاف دین فرهنگ، آداب و سنن پسندیدهٔ جامعهٔ افغانستان؛

– انکشاف مهارتهای هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و گروپی.

د: اهداف مدنی و اجتماعی:

– تقویهٔ روحیهٔ حفاظت از نوامیس ملی؛

– تقویهٔ روحیهٔ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبسته گی ملی و بین المللی؛

– انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با جنگ و نا امنی و مبارزه با مواد مخدر؛

– تقویهٔ روحیهٔ احترام به قانون و رعایت آن، حمایت از حقوق قانونی همه افراد جامعه بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابسته گی سیاسی و امثال اینها؛

– انکشاف روحیهٔ مشارکت در فعالیتهای دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی؛

– ایجاد روحیهٔ فرهنگ تحمل وحوصله مندی درک با همی؛

– تقویهٔ روحیهٔ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعهٔ بین المللی؛

– تقویهٔ روحیهٔ احترام به کرامت انسانی، اساسات دین مقدس اسلام و حقوق بشر؛

– رشد انکشاف روحیهٔ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از حقوق آنان؛

– تقویهٔ روحیهٔ رعایت حقوق بزرگان، همسایه گان،همشهریان و موازین جامعهٔ مدنی؛

– تحکیم بنیاد خانواده براساس اخلاق و حقوق اسلامی و مدنی.

هـ: اهداف اقتصادی:

– درک ضرورت انکشاف اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده؛

– درک ارزش و اهمیت کار و تقویهٔ روحیهٔ اشتغال در مشاغل مفید؛

– ایجاد روحیهٔ صرفه‌جویی، قناعت و پرهیز از اسراف و تجمل‌گرایی؛

– شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آنها؛

–تربیت روحیهٔ حفاظت از اموال بیت المال.

اهداف عمومی دورهٔ متوسطه (صنوف ۷–۹)

شاگردانی که دورهٔ ابتداییه را موفقانه سپری نموده‌اند، شامل دورهٔ متوسطه می‌شوند. اهداف این دوره، قرار زیر است:

– تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دورهٔ ابتداییه و آماده‌گی برای دورهٔ ثانوی؛

– توسعهٔ معلومات در امور دینی و اخلاقی؛

- انکشاف روحیهٔ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر به خداوند(ج)؛
- تشخیص استعدادهای شاگردان در رشته‌های مختلف زنده گی؛
- توسعه و معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان دربارهٔ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفتهٔ بشری؛
- انکشاف متوازن آموزش زبان‌های رسمی کشور و تقویهٔ زبانهای مادری و بین‌المللی؛
- انکشاف روحیهٔ اخوت، تعاون، صلح و همبسته گی ملی؛
- تقویت روحیهٔ نفی انواع و اشکال تبعیض و تعصب و تشویق شاگردان به رقابتهای سالم برای انکشاف استعدادهای علمی، هنری و ورزشی آنها؛
- ضدیت با جنگ وناامنی، مبارزه با مواد مخدر؛
- رشد مهارتها و تصمیم‌گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آنها؛
- تقویهٔ روحیهٔ مسؤولیت پذیری، صداقت و امانتداری؛
- تقویهٔ علاقهٔ شاگردان به کار و تلاش؛
- انکشاف مهارتهای سنجش توانایی‌ها و استعدادهای خویشتن در پروسهٔ تدریس؛
- مواظبت از صحت جسمی و روانی خویش.

تعلیمات مدنی چیست؟

تعلیمات مدنی عبارت است از دانش‌ها، مهارت‌ها و نظریاتی که ما در بارهٔ جامعه، گروپهای اجتماعی، نظام حکومتی، قوانین، حقوق بشر، ارزش‌ها و قواعد جامعه، آداب و رسوم، نهادهای اجتماعی داخلی و بین‌المللی، کسب می‌کنیم. تعلیمات مدنی یک دانش مستقل نیست، بلکه دانشی است بین رشته‌یی که با شاخه‌های علمی جامعه‌شناسی، حقوق، علوم سیاسی، روانشناسی اجتماعی، علم اخلاق، مردم‌شناسی، و ساحات جدید پروگرام درسی نظیر آموزش و مهارت‌های زنده‌گی، آگاهی از حقوق بشر، جمعیت شناسی و ارتباطات، رابطه دارد.

اهمیت آموزش تعلیمات مدنی

انسان موجودی اجتماعی است و جامعهٔ انسانی بر اساس ارزش‌ها، قواعد، قوانین و مقررات استوار است. افراد به عنوان اعضای بنیادی و اساسی تشکیل‌دهندهٔ جامعه، باید ارزش‌ها، قواعد و معتقدات پذیرفته‌شدهٔ جامعه را فراگرفته و از خود سازند و سازمان‌ها، نهادها و تشکیلات آنرا به خوبی درک و فهم نمایند، تا بتوانند به عنوان اعضای آگاه و فعال در آن، مشارکت و زنده‌گی نمایند.

مضمونی که به نام تعلیمات مدنی در نصاب تعلیمی وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان گنجانیده شده، شامل موضوعات و مطالب مهم مدنی به تفصیل ذیل می‌باشد: ارزش‌ها، قواعد و معتقدات جامعه افغانی، رسانه‌های جمعی، انواع دولت‌ها و دولت جمهوری اسلامی افغانستان، قانون اساسی، بیرق و سرود ملی کشور، سازمان‌های عمده خدمات اجتماعی، مفهوم و انواع مردم سالاری، مردم

سالاری در افغانستان؛ حقوق بشر، وضعیت حقوق بشر در افغانستان، ملل متحد، سازمان‌های اصلی و فرعی ملل متحد و وظایف هر یک، و بالآخره، بعضی از مباحث مهم ولی سادۀ جامعه‌شناسی در بارۀ فرهنگ، گروپ اجتماعی و نهادهای اجتماعی و بعضی مسایل دیگر؛ بنابر این، تدریس تعلیمات مدنی شاگردان را با ارزش ها، قواعد و معتقدات اساسی و عمدۀ فرهنگ جامعۀ افغانی آشنا می‌سازد، آنها را با قانون اساسی کشور، بیرق و سرود ملی آشنا می‌سازد، حقوق بشر و ملل متحد را به آنها معرفی می‌کند. بعضی از اصول و قواعد مهم ولی سادۀ جامعه‌شناسی را به آنها آموزش می‌دهد تا از آنها اعضای آگاه، فعال ومتخصص برای جامعه بسازند. تدریس این مضمون باعث ایجاد روحیۀ مدنی، وحدت ملی در شاگردان خواهد شد و از آنها انسان‌هایی صلح‌جو، پاسدار قانون و منظم به بار خواهد آورد. این مضمون به خاطر اهمیتی که دارد، در تمامی دوره‌های تحصیلی تدریس می شود.

در مضمون تعلیمات مدنی هدف اصلی تربیت فرد مطلوب و شایسته است، یعنی فردیکه از حقوق خود و دیگران آگاه باشد؛ شهروندی که به وظایف ومکلفیت های خود در برابر جامعه و کشور عمل کند، صادق و پاکدامن باشد، و برای پیشرفت کشور خود تلاش کند.

اهداف تدریس تعلیمات مدنی

از تدریس مضمون تعلیمات مدنی انتظار می‌رود که اهداف دانش، مهارت و ذهنیت زیر را تأمین و برآورده سازد:

- شاگردان را با نهادهای اجتماعی (اقتصاد، سیاست، تعلیم و تربیت، دین) آشنا سازد؛
- آنها را با عقاید اسلامی و فرهنگی جامعۀ افغانی آشناسازد؛
- قانون اساسی کشور را برای آنها توضیح دهد؛
- نشان های ملی کشور (بیرق و سرود ملی) را برای شاگردان تشریح نماید؛
- انواع دولت و تفاوت‌های اساسی آنها را توضیح دهد؛
- قوای ثلاثه دولت جمهوری اسلامی افغانستان (قوای سه‌گانه) را تشریح نماید؛
- سازمان‌های عمده خدمات اجتماعی کشور و وظایف هر یک را برای شاگردان توضیح دهد؛
- شاگردان را با حقوق بشر آشنا سازد و وضعیت کشور را از این حیث بررسی نماید؛
- آنها را با سازمان ملل متحد و سازمان‌های اصلی و فرعی آن آشنا سازد؛
- مفهوم و انواع مردم سالاری را برای شاگردان تشریح نماید؛
- شاگردان را با مشکلات عمدۀ کشور آشنا سازد؛
- شاگردان ذهنیت مثبت نسبت به همه انسان‌ها و به خصوص هموطنان خود پیدا کنند؛
- روحیۀ ملی و وحدت در شاگردان ایجاد و تقویت گردد؛
- شاگردان باید بتوانند در کارهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی محیط خانواده‌گی و کشوری سهم فعالی بگیرند؛

- شاگردان علیه پدیده‌های منفی؛ مانند: خشونت، منازعه، ناامنی، مواد مخدر، نفاق و مانند اینها، موقف ذهنی و عملی بگیرند؛
- شاگردان باید بتوانند وظایف خود را در برابر قانون اساسی کشور درک و در عملی کردن آن تلاش نمایند.

استراتیژی‌های تدریس

استراتیژی‌های تدریس نصاب تعلیمی در مضمون تعلیمات مدنی؛ مانند: سایر رشته‌ها متنوع است. این استراتیژی‌ها بر این اصل استوار است که تعلیم و تربیت بر محور شاگردان می‌چرخد و معلم تنها کار تعلیم را تسهیل می‌کند. تعلیم صحیح محتاج استراتیژی‌های گوناگونی است. از معلمان محترم انتظار می‌رود که این استراتیژی‌ها را با دقت کامل بخوانند و از آنها در صنف‌ها مطابق با توصیه‌هایی که در کتاب راهنما شده، استفاده نمایند. مهم‌ترین استراتیژی‌های مضمون تعلیمات مدنی قرار زیر است:

۱- جستجو و حل مسأله

در این استراتیژی سؤالات اساسی مطرح می‌شود و شاگردان باید آنها را جواب دهند و حل آنها را بیابند. شاگردان این کار را باید از طریق جستجوی معلومات و حقایق در مراحل زیر انجام دهند:

- تعیین مسأله؛
- بیان فرضیه‌ها و راه‌حل‌ها؛
- ارایهٔ شواهد و مدارک برای تأیید فرضیه‌ها؛
- نتیجه‌گیری.

شاگردان به چند گروپ تقسیم شوند و دربارهٔ راه‌حل‌های ممکن بحث کنند. معلم باید شاگردان را کمک و راهنمایی کند، منابع لازم را در اختیار آنها قرار دهد، و آنها را تشویق نماید تا از مهارت‌های خود در بحث و جستجو استفاده کنند.

۲- تحلیل متن

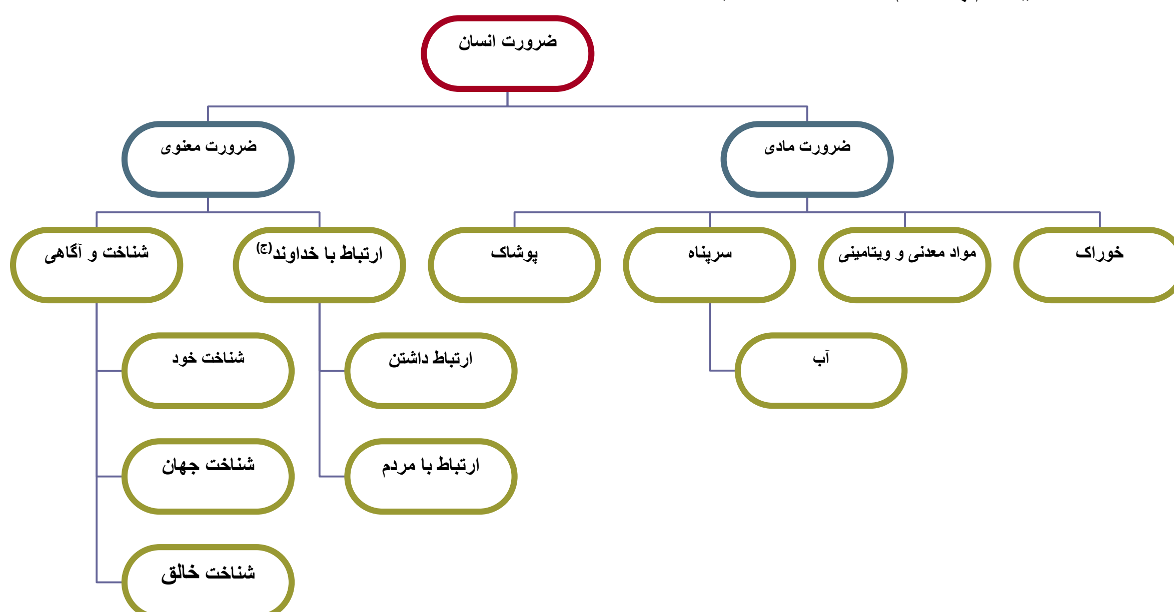
این استراتیژی شامل مراحل زیر می‌گردد:

- یک متن (مثلاً یک درس) برای تحلیل معین می‌شود؛
- به شاگردان فرصت داده می‌شود تا متن را مطالعه نمایند؛
- معلم سؤالاتی را در بارهٔ مطلبی که در متن بیان شده، مطرح می‌کند؛
- شاگردان در مباحثه گروپی، سعی می‌کنند تا جوابها را پیدا کنند؛

- معلم گروپ را اداره نموده و جوابات شاگردان را ارزیابی می‌کند که کدام صحیح و کدام غلط است.

۳- شبکهٔ مفاهیم

در این روش یک مجموعهٔ مفاهیم به شاگردان داده می‌شود تا آنها را بهم ربط دهند. به مثال ساده زیر توجه کنید: مفاهیم مهم درس اول تعلیمات مدنی صنف هفتم به شاگردان داده می‌شود: نیاز انسان، ضرورت مادی، ضروت معنوی، غذا، مسکن، لباس، شناخت و آگاهی، شناخت خود، شناخت جهان، شناخت خالق، ارتباط داشتن، ارتباط با خداوند، (ج) ارتباط با مردم. بعد از شاگردان خواسته می‌شود که رابطهٔ آنها را در یک (چارت) نشان دهند. به عنوان مثال:

۴- آموختن فعالیت

معلم یک فعالیت را به شاگردان می‌دهد و از آنها می‌خواهد تا آنرا تکمیل نمایند. به طور مثال: از شاگردان می‌خواهید که یک خانواده را در نظر بگیرند و اعضای خانواده را با موقعیتی که دارند بنویسند؛ مثلاً: پدر، مادر، دختر، پسر. بعد، وظایف هر یک از آنها را بنویسند و بدین ترتیب، فعالیت را تکمیل نمایند.

۵- استراتیژی تدریس مستقیم(لکچر)

زمانی از این روش استفاده می‌شود که معلم بخواهد مطالب را با استفاده از روش بحث و مناقشه ارائه کند. در این روش، نقش اساسی را معلم ایفا می‌کند. معلم می‌تواند از این روش برای تدریس مفاهیم و رسیدن به تعمیم استفاده کند. علاوه بر میتود لکچر، معلم محترم باید نکات زیر را نیز مراعات نماید تا شاگردان را در صنف فعال نگهدارد:

- با شاگردان دربارهٔ موضوع بحث کند؛
- مثالهایی را برای تفهیم مطلب ارائه کند؛

- شاگردان را در گروپ بندی مفاهیم، پیدا کردن مثال، پیدا کردن راه‌حل‌ها و مانند اینها، سهیم سازد.

۶- استراتیژی کارگروپی

در این روش شاگردان به چند گروپ چهار تاشش نفره تقسیم می‌شوند. این روش یاد گرفتن فعال را از طریق گوش دادن صحیح و مهارتهای بحث و گفتگو، تشویق می‌کند. در این روش شاگردان در گروپ‌ها برای رسیدن به اهداف مشترک با یکدیگر کار می‌کنند. معلم می‌تواند از بعضی وسایل برای کمک به شاگردان استفاده کند. این استراتیژی برای کدام موضوعات مناسب است؟ از روش کار گروپی می‌توان در انجام تحقیقات ساده، ترسیم نقشه، اجرای نمایشنامه، و ساختن مدل استفاده کرد.

۷- بازی نقش کردن نقش (رول)

این روش از روشهای مهم آموزش فعال به شمار می‌رود. در این روش از شاگردان خواسته می‌شود که نقش‌های معینی را که در زنده‌گی واقعی وجود دارد بازی کنند، معلم باید به هر یک از شاگردان بگوید که چه نقشی را بازی کند.

به طور مثال، از شاگردان خواسته می‌شود که مسأله فقر را تمثیل کنند: معلم با همکاری شاگردان موضوع را مشخص می‌کند و افراد را برای ایفای نقش‌های معینی انتخاب می‌کند. مثلاً شاگرد اول را برای بازی نقش مردم فقیر، شاگرد دوم را برای بازی کردن نقش و مامور دولت و شاگرد سوم را برای ایفای نقش صاحب کارخانه، انتخاب می‌کند. بقیه شاگردان در صنف می‌نشینند و شاگردانی که برای ایفای نقش‌ها انتخاب شده‌اند، نقش خود را بازی می‌کنند.

۸- روش تمرین

تمرین یکی از روش های است که از قدیم در امر تعلیم و تربیه به کار بُرده می شود. امروز که اهداف تربیتی در سه بخش دانشی، ذهنی و مهارتی تنظیم می‌شود، مسؤولیت معلم در دادن تمرین‌های مناسب به متعلمان بیشتر شده است. تمرین انواع مختلفی دارد مانند: ۱- تمرین تکراری، ۲- تمرین استنباطی که همراه با تفکر، استدلال و استعمال مفاهیم است، ۳- تمرین عملی.

۹- روش توضیحی

روش توضیحی عبارت است از انتقال مستقیم اطلاعات به متعلمان با استفاده از مطالب چاپی، تشریح درس و سایر وسایل. در این روش معلم مفاهیم و موضوعات درسی را برای شاگردان عرضه می‌کند. از جملهٔ خوبی های روش توضیحی این است که می‌توان مجموعهٔ کاملی از حقایق، اصول و مفاهیم را به شیوه‌یی منسجم به متعلمان آموخت. از محدودیت‌های این روش آن است که شاگرد مطالب حاضر و آماده دریافت می‌کند و در درک حقایق، فعال نیست. این روش در صورتی که با سایر روش‌ها به کار برده شود، مؤثر خواهد بود. از روش توضیحی در آموزش بسیاری از مفاهیم علمی می‌توان استفاده کرد.

۱۰- روش مباحثه گروپی

روش مباحثه یکی از قدیمی ترین روش‌هایی است که در طول تاریخ تعلیم و تربیت به کار رفته است. در روش مباحثه گروپی، معلم ابتدا شاگردان را به چند گروپ تقسیم می‌کند، برای هر گروپ موضوع مشخص می‌کند و از شاگردان می‌خواهد تا دربارۀ آن بحث کنند. در پایان، یک نفر از اعضای گروپ نتیجه را به اطلاع سایر شاگردان می‌رساند.

بحث گروپی روشی است که به افراد فرصت می‌دهد تا نظریات، عقاید و تجربیات خود را با دیگران درمیان بگذارند. اگر معلم در بحث گروپی نظارت نکند ممکن است که وقت گروپ صرف صحبت‌های بی‌فایده شود.

۱۱- روش پروژه‌یی

روش پروژه مستلزم بررسی، جمع آوری اطلاعات و یافتن راه حل، و انجام کار عملی است. این روش معمولاً در خارج از مکتب صورت می‌گیرد. در این روش معلم موضوعی را با توجه به علایق شاگردان انتخاب می‌کند و از آنها می‌خواهد که در مورد آن به جمع‌آوری اطلاعات و یا انجام یک فعالیت بپردازند. به طور مثال: تهیه عکس از مناظر توسط کمرۀ عکاسی، مطالعۀ یک بنای تاریخی، تهیۀ نقشۀ جغرافیایی از یک محل کوچک، مطالعه در مورد یک موضوع اجتماعی.

۱۲- سیر علمی

سیر علمی یک فعالیت عملی خارج از مکتب است و در بیرون از صنف صورت می‌گیرد. به طور مثال، گردش در شهر، دیدار از یک کارخانه، بازدید از بازار، کتابخانه، آثار تاریخی، اداره، مزرعه زراعت، معدن، موزیم، و مواردی از این قبیل.

قابل یادآوری است که ضرورتی ندارد که سیر علمی حتماً در نقاط دوردست باشد، بلکه مشاهده محیط اطراف شاگردان که امکان کسب تجارب آموزشی را فراهم می‌کند، نیز می‌تواند سیر علمی محسوب شود.

۱۳- روش سؤال و جواب

روش سؤال و جواب، فنی است که می‌توان از آن در تدریس کلیه دروس استفاده کرد. به خصوص در زمانی که معلم می‌خواهد توجه شاگردان را به تفکر دربارۀ یک مفهوم جدید جلب کند، از این روش استفاده می‌کند، این فن همچنین برای مرور مطالبی که قبلاً تدریس شده و نیز برای ارزیابی از میزان آموخته‌های شاگردان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۱۴- روش تحریک مغزی

در این روش که به آن روش «مفکوره های آنی» و روش «تحریک ذهنی» نیز گفته می‌شود، شاگردان با آزادی تمام کلیه مطالبی را که در مورد موضوع به ذهن‌شان می‌رسد، فوراً بیان می‌کنند. بنابر این، شاگردان به طور ناخود آگاه و فوری از درک و اندوخته های قبلی خود استفاده می‌کنند. به تدریج آنها مجموعه‌یی از جملات و کلماتی را بیان می‌کنند که تمامی آنها در کنار یکدیگر می‌توانند بخش

عمده‌یی از مطالب مرتبط با موضوع را تحت پوشش قرار دهند. با استفاده از این روش می‌توان به اندوخته شاگردان در بارهٔ یک موضوع پی‌برد، متن کتاب درسی را غنای بیشتری بخشید، اعتماد به نفس شاگردان را تقویت کرد و آنها را تشویق نمود تا در فضایی دوستانه به مبادله و ارائه دانش‌ها و اندوخته های خود بپردازند.

مراحل این روش بدین قرار است: ١- ارائه یک عنوان توسط معلم؛ ٢- بیان فوری مطالب، کلمات و جملات توسط شاگردان؛ ٣- نوشتن مطالب شاگردان بر روی تخته توسط معلم؛ ٤- جمع‌بندی مطالب توسط معلم؛ ٥- نتیجه‌گیری توسط معلم. باید توجه داشت که در این روش نباید از کسی انتقاد شود و بیان نظرات باید کاملاً آزادانه باشد.

استراتیژی‌های ارزیابی از معلومات شاگردان

ارزیابی وسیله تشخیص میزان و اندازه رسیدن به اهداف تعلیم و تربیه است. ارزیابی تصویر روشنی از موفقیت روش‌ها و فعالیت‌های تعلیمی به معلم می‌دهد. تعلیمات مدنی از روشهای مشابه با مضامین دیگر برای ارزیابی استفاده می‌کند، ولی به خاطر تفاوت موضوع، ممکن است از بعضی از آنها بیشتر و از بعضی دیگر کمتر استفاده کند.

از آنجایی که ارزیابی یکی از مهم ترین بخش فعالیت‌های آموزشی به شمار می‌رود، آموزش درس مستلزم آن است که از جمود (تلقین و حفظ معلومات) خارج شود و به آموزش زنده (بحث و تحلیل، تفسیر، حل مسایل) تبدیل گردد. بعضی از مهم‌ترین استراتیژی‌های ارزیابی به تفصیل ذیل است:

١- روش قلم و کاغذ (تحریری)

این روش که از قلم و کاغذ استفاده می‌کند، یکی از مهم ترین استراتیژی‌هایی است که قدرت شاگردان را در کارهای مشخصی ارزیابی می‌کند. در این روش شاگردان به سؤالهایی که به آنها داده می‌شود به صورت کتبی جواب می‌دهند. در امتحانات چهارنیم ماهه یا سالانه معمولاً از این روش استفاده می‌شود تا شاگردان برای دورهٔ مشخصی ارزیابی گردد. باید یادآوری کرد که این نوع امتحان به بخش شناخت و دانش منحصر می‌ماند.

٢- روش ملاحظه (مشاهده)

در این روش معلم محترم یا مشاهده کننده، تمامی حواس خود را متوجه شاگرد می‌کند تا او را تحت مراقبت قرار دهد. هدف از این مراقبت این است که معلوماتی دربارهٔ شاگرد به دست آورد تا از آنها برای ارزیابی مهارتها، سلوک و اخلاقیاتش استفاده شود. بعد از آنکه معلم اطلاعات لازم را در بارهٔ شاگرد خاصی جمع‌آوری کرد باید آنها را به صورت کمی تحلیل نماید تا نقاط قوت و ضعف وی را کشف نماید.

در روش مشاهده از انواع چک لیست استفاده می‌شود. چک لیست‌ها انواع مختلفی دارد. به طور مثال: چک لیست سنجش مهارت شاگردان در حل مسایل، چک لیست سنجش عملکرد شاگردان، چک لیست سنجش مهارتهای ارتباطی و امثال اینها. معلم می‌تواند خود شخصاً به تهیه چک لیست

مشاهده رفتار و عملکرد شاگرد اقدام کند. به نمونه‌ای از چک لیست‌های که برای تعیین مهارت شاگردان در حل مسایل استعمال می شود، توجه نمایید:

چک‌لیست معین کردن مهارت شاگردان در حل مسایل

شماره	معیار	ضعیف (۱)	متوسط (۲)	خوب (۳)	عالی (٤)
۱	استفاده از روش مناسب				
۲	تشخیص مسأله وتحلیل آن				
۳	ارائه نتایج				
٤	جمع بندی مطالب				
٥	تصمیم گیری				

چک لیست ارزیابی مبتنی بر عملکرد

در این روش شاگرد باید آنچه را که در خلال زنده‌گی واقعی یادگرفته، توضیح دهد، یا فعالیتی انجام دهد که مهارتهایش را نشان دهد. در این روش به معیارهایی مانند: توضیحات شاگرد، ایفای نقش، همکاری در گروپ و شرکت در فعالیت گروپی، انجام دادن کار فردی و سایر فعالیت‌ها توجه می‌شود.

چک لیست ارزیابی عملکرد شاگردان در درس تاریخ

شماره	معیارها	ضعیف	متوسط	خوب	عالی
۱	با دوستانش با زبان فصیح ارتباط برقرار می‌کند				
۲	به طرف همه شاگردان نگاه می‌کنند				
۳	از شخصیت قوی و با نشاط برخوردار است				
٤	به سؤالات با جرأت و اطمینان جواب می‌دهد				
٥	مفاهیم و اصطلاحات را تعریف می‌کند				
٦	عناصر مهم محتوا را تعیین می‌کند				
۷	از مواد مُمد درسی به صورت درست استفاده می‌کند				
۸	کار خود را در وقت معین انجام می‌دهد				

چک لیست ارزیابی مهارت های ارتباطی

این روش برای ارزیابی کسب مهارتهای ارتباط با دیگران به کار بُرده می‌شود. تعلیمات مدنی به مهارتهای ارتباطی اهمیت زیادی می‌دهد، لذا این چک‌لیست برای این مضمون خیلی مفید است. در این استراتیژی معلومات از خلال فعالیت‌های ارتباطی شاگرد، طرز تفکر و روش او در حل مسایل، جمع‌آوری می‌شود.

چک لیست معین کردن مهارتهای ارتباطی

شماره	مهارتهای ارتباط	ضعیف	متوسط	خوب	عالی
۱	افکاربکر و ابتکاری را برای دیگران طرح می‌کند				
۲	وقتی که مطلب برایش روشن شود رأی دیگران را می‌پذیرد و از نظر خود صرف نظر می کنند				
۳	به نظریات دیگران احترام و ارج می‌گذارد				
٤	در کاری که به او سپرده شده، احساس مسؤولیت می‌کند				
٥	با دیگران همکاری می‌کند				

مواد درسی برای پروگرام درسی تعلیمات مدنی:

۱- مواد مُمددرسی مورد ضرورت:

تخته سیاه، تباشیر، مارکر، کتاب رهنمای معلم، روزنامه‌ها، مجلات، چارت های تدریس، فلش کارت، کتاب‌های مربوط، کمپیوتر و اینترنت (در صورت امکان)، انواع سلاید.

۲- توقعات از معلم تعلیمات مدنی

الف: صلاحیت‌های عمومی

داشتن لیسانس در رشته جامعه‌شناسی، علوم سیاسی یا حقوق و یا اقلاً فوق بکلوریا در رشته‌های یادشده، آشنایی با آخرین اطلاعات در رشته خود، آشنایی با خصوصیات سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزیابی از اندوخته شاگردان، علاقه مند بودن به شغل معلمی، و مهم‌تر از همه، داشتن صلاحیت اخلاقی.

ب: صلاحیت های اختصاصی

- آشنایی با مفردات درسی تعلیمات مدنی و میتود های تدریس دروس مختلف؛
- توانایی در طراحی پلان دروس مختلف؛
- توانایی ادارۀ صنف؛
- توانایی استفاده از وسایل درسی و مُمد درسی.

۳- توقعات از مکتب

- فراهم کردن شرایط برای عملی کردن پروگرام (تهیۀ کتب درسی، رهنمای معلم و مواد درسی)؛
- برقراری ارتباط منظم با والدین شاگردان؛
- توجه به مصوبات وزارت معارف در عملی کردن پروگرام از لحاظ زمانی؛
- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان؛

– ایجاد کتابخانه در مکاتب؛

– تهیهٔ کتاب های مورد ضرورت معلمان با همکاری خانواده‌ها.

۴- مسؤولیت خانواده ها

– برقراری ارتباط منظم با معلمان در مورد وضعیت تعلیمی فرزندان‌شان؛

– با خبربودن از پیشرفت تعلیمی شاگردان؛

– همکاری با ادارات مکاتب؛

فصل دوم

رهنمای تدریس تعلیمات مدنی

در فصل اول این رهنما شما معلمان محترم با مقدمات و کلیات پروگرام درسی، روشهای تدریس و طریقه و ارزیابی از این پروگرام، آشنا شدید. در این فصل با پلان سالانهٔ درسی و میتود تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان درسی سالانه

پلان تدریس سالانه نشان می‌دهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم کنیم. در حقیقت، تهیه پلان سالانه درسی وظیفه معلمان عزیز است، ولی برای سهولت کار یکسان بودن پروگرام های درسی همه معلمان کشور، پلان درسی در کتاب راهنما گنجانیده شده است. در این پلان، همه فعالیت‌ها با زمانی که به هر یک اختصاص داده شده، بیان شده و کار معلمان محترم را بسیار آسان کرده است. وزارت معارف از معلمان عزیز می‌خواهد که با استفاده درست از این کتاب راهنما به ارتقای سویهٔ تعلیمی شاگردان کمک نمایند.

درس: اول　　　　**زمان: دو ساعت**

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**نیازهای اساسی انسان**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با نیازها(احتیاجات) مادی و شناخت منابع مورد استفاده جهت رفع نیازها.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که درپایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: • آشنایی با انواع ضروری‌ات انسان. • آشنایی با منابع طبیعی که احتیاجات مادی را رفع می‌کند. • کسب توانایی استفادۀ موثر از منابع طبیعی. • ایجاد علاقه مندی به حفظ محیط طبیعی. • ایجاد نگرش مثبت در مورد چگونه‌گی رفع نیازها به شیوۀ معقول.
٤-میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، سؤال و جواب، تحلیل متن، تدریس مستقیم.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر وتصاویر مربوط به درس.
٦-شیوۀ ارزیابی	سؤال و جواب، مقایسه کردن.
۷-ساعت درسی	این درس به دو قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری، پرسان درس گذشته و ایجاد انگیزه. **فعالیت اول** (۱۰ دقیقه) فعالیت را با استفاده ازمیتود تحلیل متن سؤال و جواب با شاگردان کار کنید. **جواب فعالیت اول** ۱- از آب در یاها و چشمه ها برای زراعت و نوشیدن استفاده می نماییم. ۲- با استفاده از سنگ‌ها و چوب‌ها خانه می‌سازیم؛ ۳- با استخراج انواع مواد معدنی از معادن برای خود لوازم و وسایل مورد ضرورت را تهیه می‌نماییم.

	٤- از گیاهان و جانوران غذا و پوشاک تهیه می‌کنیم. **متن اول** (۱۰ دقیقه) متن درس را شرح دهید و سپس از شاگردان سؤال نمایید. **فعالیت دوم** (۱۰ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود تدریس مستقیم کار کنید. **جواب‌های فعالیت دوم** ۱- معادن تمام‌شدنی است و جنگل‌ها نیز اگر به خوبی محافظت نشود، نابود می‌شود. ۲- ما نمی‌توانیم اشیای مورد ضرورت خود را بسازیم. ۳- مردم باید از منابع طبیعی به طور معقول استفاده نمایند و در مصرف آن صرفه‌جویی کنند. ٤- ما باید در حفظ بوته‌ها و جنگل‌ها کوشا باشیم و آنها را قطع نکنیم، حیوانات وحشی را آزار ندهیم و از شکار آنها خودداری نماییم. **متن دوم** (۱۰ دقیقه) متن را برای شاگردان توضیح داده و سؤالاتی را از آنها بپرسید. **کار خانه گي** به شاگردان وظیفه دهید که: ۱- خلاصه درس را در شش سطر بنویسند؛ ۲- جواب سؤال‌های آخر درس را در متن پیدا نموده و در کتابچه های خود بنویسند؛ ۳- فعالیت آخری درس را با دقت انجام دهند.
قسمت دوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری، پرسان درس گذشته و ایجاد انگیزه. **مروری بر درس** (۲۰ دقیقه) • چند نفر از شاگردان خلاصه‌یی را که در خانه تهیه کرده‌اند، در پیش روی صنف بخوانند. • خلاصه‌های آنها را با خلاصه‌یی که در کتاب درسی تحت عنوان «مروری بر درس» آمده است، مقایسه نموده و اشتباهات آنها را اصلاح و کارهای

درست شان را تشویق نمایید. • با استفاده از توضیحاتی که تحت عنوان «معلومات اضافی برای معلم» در کتاب راهنمای معلم آورده شده، به شاگردان یاد دهید که در آینده چگونه درس را خلاصه کنند. **جوابات سؤال‌ها** (۱۰ دقیقه) ۱- مهمترین احتیاجات مادی انسان عبارتند از: آب، هوا، غذا، لباس و مسکن. ۲- طبیعت احتیاجات مادی ما را تأمین می‌کند. به طور مثال: ۱- از گیاهان، درخت‌ها و محصولات حیوانی برای خود غذا تهیه می‌کنیم؛ ۲- از پشم و پوست حیوانات، گیاهان و مواد پلاستیکی لباس درست می‌کنیم؛ ۳- با استفاده از سنگ، چوب، خاک، سمنت و آهن برای خود خانه می‌سازیم؛ ٤- توسط آهن و سایر فلزات که از معادن به دست می‌آیند، لوازم و وسایل مورد ضرورت خود را می‌سازیم. ۳- وظیفه ما در مقابل طبیعت این است که: ۱- طبیعت را حفظ و نگهداری نماییم؛ ۲- از آن استفاده معقول به عمل آوریم. **فعالیت آخری** (۱۰ دقیقه) چند نفر از شاگردان جواب‌های خود را که در کتابچه های خود نوشته‌اند، در پیش روی صنف بخوانند و معلم محترم نکته‌های صحیح آنها را بر روی تخته یادداشت نموده و غلطی‌های آنها را اصلاح نماید.	

معلومات اضافی برای معلم محترم

موضوع اصلی این درس نیاز(احتیاجات) است. برخی نیاز را چنین تعریف کرده‌اند: «احساس یک کمبود، همراه با کوشش در جهت برطرف کردن آن.» مازلو (**Maslow**) احتیاجات انسان را به پنج گروپ زیر تقسیم می‌کند:

۱- احتیاجات جسمی (مانند: غذا، آب، هوا، خواب و ...)

۲- احتیاجات به ایمنی و اطمینان.

۳- احتیاجات به محبت و تعلق.

٤- احتیاجات به احترام، ارزش قایل شدن و حرمت انسانی.

۵- احتیاجات به خویشتن یابی.

بعضی از دانشمندان نیازها را به دوسته تقسیم کرده‌اند: احتیاجات مادی و احتیاجات معنوی.

احتیاجات مادی شامل غذا، پوشاک، مسکن، تداوی و مانند: اینها می‌گردد. احتیاجات معنوی شناخت خود، شناخت خداوند، ارتباط با خداوند، ارتباط با مردم، ضرورت به احترام، ضرورت به محبت و ... را شامل می‌شود.

استفاده از منابع طبیعی به منظور رفع احتیاجات مادی

رشد و افزایش احتیاجات انسان‌ها در جوامع بشری از نظر تنوع و کمیت متناسب با ظرفیت منابع طبیعی نیست و آنچه که موجب نگرانی علمأ به مسألهٔ منابع طبیعی می‌شود استفادهٔ بی حد و حصر از منابع طبیعی، مانند: خاک، درخت‌ها، جنگل‌ها، معادن و مواد سوختی و فسیلی و غیره است. در مورد لزوم و مجاز بودن استفاده از منابع طبیعی، توسط انسان مورد بحث نیست و اگر مناقشه‌یی وجود داشته باشد بر سر استفاده بیش از حد آن است. وقتی که انسانها از منابع طبیعی استفاده می‌کنند بر آنها اثرات منفی و مثبت می‌گذارند.

اثرات مثبت انسانها بر محیط طبیعی زمانی نمایان می‌شود که آنها در طبیعت مسؤولانه عمل نمایند. اگر در وقت استفاده از منابع طبیعی اصول حفاظت از منابع را نادیده بگیرند، محیط زیست به تدریج تخریب می‌گردد. اگر ما به خلقت جهان متوجه شویم می‌بینم که خداوند(ج) به حکمت خود جهان را طوری خلق کرده که سرشار از منابعی است که انسانها از آن در جهت به دست آوردن منابع غذایی، انرژی و مسکن و سایر احتیاجات خود، استفاده می‌نمایند.

انواع منابع طبیعی

به صورت عموم منابع طبیعی به سه نوع تقسیم شده است که عبارتنداز:

۱- منابع تجدیدناپذیر: این نوع منابع، در نتیجهٔ استفاده تدریجی و دوامدار کاهش یافته و بالآخره به اتمام می‌رسد؛ مانند: زغال سنگ، نمک، تیل، گاز و سایر معادن.

۲- منابع تجدیدپذیر: نوع دیگری از منابع طبیعی هستند که درصورت استفاده منطقی و معقول به اتمام نمی‌رسد به خاطریکه قابل تجدید حیات هستند؛ مانند: منابع جنگل ها، علف‌ها، ماهی ها و غیره.

۳- منابع اتمام ناپذیر: مقدار آن در طبیعت و افر می‌باشد مانند: آب، هوا و انرژی آفتاب.

ما باید در جهت استفاده معقول و حفظ کیفیت آنها بکوشیم تا در آینده به کمبود منابع روبرو نشویم و این امانت بزرگ را به طور درست به نسلهای بعدی انتقال دهیم.

چگونه درس را خلاصه کنیم

خلاصه کردن درس باعث تحکیم مطالب درس در ذهن شاگردان می‌گردد، لذا در آخر همه درس‌ها فعالیتی تحت عنوان «مروری بر درس» به شاگردان داده شده است تا آنها درس را به دقت مطالعه

نموده و خلاصۀ آن را در چند سطر بنویسند. در درس‌های اول کتاب خلاصه درس آورده شده تا شاگردان یاد بگیرند که چگونه خلاصه را تهیه نمایند.

با خلاصه کردن می‌توان اطلاعات زیاد یک متن طولانی را به طور مختصر و کوتاه نوشت تا منظور نویسنده یا گوینده در زمانی کوتاه‌تر بیان گردد؛ اما سؤال این است که چگونه می‌توان یک متن را خلاصه کرد. به عبارت دیگر، چه مطالبی باید در خلاصه بیاید و کدام مطالب نباید آورده شود. در جواب باید گفت که خلاصه شامل تمام جزییات متن اصلی نمی‌شود بلکه جوهر خلاصه، مختصر بودن آن است. خلاصه روی مفاهیم کلیدی متمرکز است. برای خلاصه کردن متن، مطالب تفصیلی، کم اهمیت و تکراری حذف می‌شود. خلاصه کردن تنها «استخراج مفاهیم کلیدی» نیست چون در خلاصه سعی می‌شود که به جای فهرست کردن ایده‌های اصلی، مفاهیم دو بارۀ باهم ترکیب شوند تا متن جدید تولید شود.

توصیه‌هایی برای «خلاصه ساختن درس»

۱- درسی را که می‌خواهید خلاصه کنید، تلاش کنید بدون نوشتن و یادداشت کردن بفهمید. در این زمینه می توانید به جملات برجسته و اصطلاحات کلیدی توجه کنید.

۲- زیر کلمات و عباراتی که فکر می‌کنید مهم اند، خط بکشید. با این کار، معلومات کم فایده تر حذف می‌شوند

۳- خلاصه را با کلمات خود تان بنویسید؛ اما متوجه باشید که عقاید شخصی خود را در خلاصه وارد نکنید؛ یعنی خلاصۀ از متن اصلی باشد. هر کلمه و عبارتی که در خلاصه به کار برده می‌شود، باید مستند به متن باشد. خلاصۀ شما باید بین ۱۵ تا ۲۰ فیصد متن اصلی باشد.

٤- بعد از اتمام خلاصه، برای اطمینان به مقایسۀ آن با متن اصلی بپردازند. سؤالاتی که به شاگردان برای خلاصه کردن اطلاعات کمک می‌کند اینها اند:

- چگونه می توانیم یک درس را خلاصه و یا فشرده بسازیم؟
- کدام مطالب تفصیلی مهم تر اند؟
- کدام یک از مطالب تفصیلی، اهمیت کمتر دارند.

درس: دوم **زمان: دو ساعت**

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**نیازهای اساسی انسان (نیازهای معنوی)**
۲- اهداف عمومی	آشنایی با نیازهای معنوی انسان.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر، دست یابند: • ضرورت انسان به شناخت خدواند(ج)، شناخت خویشتن و شناخت جهان هستی؛ • ضرورت انسان به ارتباط با خداوند(ج)؛ • ضرورت انسان به ارتباط با سایر انسان‌ها. • ایجاد علاقه به شناخت خداوند(ج) و پرستش او؛ • ایجاد گرایش به ارتباط با مردم.
٤-میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، سؤال و جواب، تحلیل متن.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس.
٦- شیوۀ ارزیابی	شفاهی،مقایسه کردن.
۷- ساعت درسی	این درس به دو قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری، پرسان درس گذشته و ایجاد انگیزه. **فعالیت اول** (۸ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود تحلیل متن با شاگردان کار کنید. **جواب فعالیت اول** از آنجایی که سؤال به خواسته‌ها و اهداف شاگردان مربوط می‌شود، سؤال ها را باید خود آنها بدهند. معلم محترم جواب‌های آنها را جهت داده واصلاح نماید. **متن** (۱۰ دقیقه) متن درس را شرح دهید و سپس از شاگردان سؤال نمایید. **فعالیت دوم** (۷ دقیقه) فعالیت را با استفاده از روش تحلیل متن کار کنید.

	جواب‌های فعالیت دوم این فعالیت نیز به شاگردان مربوط می‌شود و باید جواب‌های آنها را شنید. معلم محترم مانند: فعالیت اول باید جواب‌های شاگردان راشنیده و آنها را راهنمایی نماید. **متن دوم** (۱۵ دقیقه) متن را برای شاگردان توضیح داده و سؤالاتی را از آنها بپرسید. در آخر یکی از شاگردان متن درس را با صدای بلند بخواند. **کار خانه گی** به شاگردان وظیفه دهید که: ۱- خلاصهٔ درس را در چند سطر بنویسند؛ ۲- جواب سؤال‌های پایان درس را در متن پیدا نموده و در کتابچهٔ خود بنویسند؛ ۳- فعالیت آخری درس را با دقت انجام دهند.
قسمت دوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری، پرسان درس گذشته و ایجاد انگیزه. **مروری بر درس** (۲۰ دقیقه) • چند نفر از شاگردان خلاصه‌یی را که در خانه تهیه کرده‌اند، در پیش روی صنف بخوانند. • معلم محترم خلاصه‌های شاگردان را با خلاصه‌یی که در کتاب درسی تحت عنوان «مروری بر درس» آمده، مقایسه نموده و اشتباهات آنها را اصلاح و کارهای درست‌شان را تشویق نماید. • اگر شاگردان هنوز در خلاصه‌کردن مشکل دارندآنها را راهنمایی نمایید. **جواب‌های سؤال‌ها** (۱۰ دقیقه) ۱- نیازهای معنوی عبارتنداز: ضرورت به شناخت خداوند(ج) خود شناسی. روابط با دیگران، همکاری با دیگران، دوست داشتن، محبت، عشق، احترام عزت نفس، منزلت، مقام، امنیت و.... ۲- چون انسان موجود اجتماعی است و نمی تواند به تنهایی تمام احتیاجات زنده گی خود را رفع نماید؛ بنابراین ضرورت دارد با دیگران ارتباط داشته باشد تا مشکلات زنده گی خود را رفع نماید. ۳- انسان ها به تنهایی قادر به رفع احتیاجات خود نیستند؛ لذا ضرورت به دیگران

دارد تا ضرورت اش ر فع گردد. انسان با وجودی که توانـایی‌هـای بیشـمار دارد اما برای رفع احتیاجات خود ضرورت به کمک ویاری دیگران دارند. ۴- به سبب اینکه ما را از احساس تنهایی، نگرانـی، و نـا امیـدی دور مـی‌کنـد و آرامش روحی می بخشد. **فعالیت آخری** (۱۰ دقیقه) چند نفر از شاگردان جواب‌های خود را که در کتابچه های خـود نوشـته‌انـد، در پیش روی شاگردان صنف بخوانند و معلم محترم نکته‌های صـحیح آنهـا را بـر روی تخته یادداشت نموده و غلطی‌های آنها را اصلاح نماید. جواب‌های صحیح قرار ذیل است: ۱- «ای مردم شما به خداوند(ج) محتاج هستید و خداوند(ج) بی‌نیاز و حمید است.» ۲- از آیه کریمه استنباط می‌شود که انسان به طور مطلق (چه در بعـد مـادی و چه در بعد معنوی) به خداوند (ج) محتاج است. **خلاصهٔ فصل** خلاصه فصل را برای شاگردان بخوانید و از آنها نیز سؤالاتی را بپرسید.	

معلومات اضافی برای معلم

خود شناسی

انسان از بدو تولد به وسیلهٔ اعضا و جوارح خود با پدیده های جهان ارتباط برقرار می‌کنـد و نسـبت به آنها شناخت حاصل می‌نماید. انسان نیاز دارد که خود را بشناسـد و بـا شـرایط و محـیط اطـراف خود آشنا شود. در سایه خودشناسی ما به میزان توان و استعداد خود پی می بریم.

شناخت خداوند(ج)

ما احتیاج به شناخت خداوند(ج) داریم، زیرا مـا بـرای شـناخت خـود و جهـان پیرامـون خـود محتـاج شناخت خالق خویش هستیم. بدون شناخت خداوند(ج) شناخت ما از چیزهای دیگر ناقص خواهد بود.

ارتباط با خداوند(ج)

ما وقتی خداوند تعالی را شناختیم نیاز داریم با وی رابطه برقرار سازیم. رابطه با خداوند می‌تواند به دو نوع باشد: گاهی کلام خداوند را می‌خوانیم یعنی قرآن شریف را تلاوت نماییم، که در این صورت ما به پیغام خداوند(ج) می فهمیم.گاهی ما با خداوند(ج) راز نیاز و دعا می کنیم مثلا: نماز مـی‌خـوانیم و او را عبادت می‌کنیم. انسانی که با خداوند(ج) ارتباط ندارد، احساس تنهایی و ناتوانی می‌کند.

روابط اجتماعی

انسان موجودی اجتماعی است و بدون داشتن ارتباط با دیگران نمی‌تواند به زنده گی خود به عنوان انسان ادامه دهد. همان طوریکه که در متن کتاب نیز آمده است، انسان از روزی که متولد می‌شود به دیگران (مثلاً والدین) احتیاج دارد. گرچه انسان زمانی که بزرگ می‌شود، احتیاجات اش اندکی کاهش می‌یابد ولی انواع احتیاجات دیگر برای وی پدید می‌آید که بدون سایر افراد، گروپ‌ها و سازمان‌های اجتماعی قابل رفع نمی‌باشد. بنابر این، رابطه داشتن با سایر انسان‌ها از نیازهای اساسی انسان به شمار می‌رود.

درس: سوم **زمان: دو ساعت**

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**خانواده**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با اهمیت خانواده.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر دست یابند: • توجه به اهمیت خانواده. • آشنایی با نقش خانواده در تأمین احتیاجات انسان. • ایجاد نگرش مثبت در مورد خانواده. • ایجاد علاقه به همکاری در خانواده.
٤-میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، سؤال و جواب، جستجوو حل مسأله.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس.
٦-شیوۀ ارزیابی	شفاهی، کار عملی، تحریری.
۷-ساعت درسی	این درس به دو قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری، پرسان درس گذشته و ایجاد انگیزه. **فعالیت اول** (٥ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود جستجوو حل مسأله با شاگردان کار کنید. **جوابهای فعالیت اول** ۱- اگر خانواده و اعضای دلسوز آن نمی بود، زندگی برای ما امکان‌پذیر نبود و ما نمی‌توانستیم به زندگی خود ادامه دهیم. ۲- در اکثر خانواده‌ها، اعضای اصلی عبارتند از: پدر، مادر، برادران، خواهران، و احیاناً پدرکلان، مادرکلان، کاکا، عمه و مانند اینها، البته، در اینجا باید به جواب‌های شاگردان توجه کرد، چون که سؤال متوجه آنها است.

	متن (۱۰ دقیقه) متن درس را شرح دهید و سپس از شاگردان سؤال نمایید. **فعالیت دوم** (۱۰ دقیقه) فعالیت را با استفاده از روش جستجوو حل مسأله کار کنید. **جواب فعالیت دوم** ۱- خانواده تنها در دوران کودکی از اعضای خود مراقبت نمی‌کند، بلکه در تمام دوران عمر، از آنها مراقبت به عمل می‌آورد. به عنوان، مثال، وقتی پدر یا مادر مریض می‌شود سایر اعضای خانه از او مراقبت می‌کنند. ۲- خانواده مخارج مکتب و آموزش کودکان را می‌پردازد، از اعضای مریض خود حمایت عاطفی و مالی نموده، از اعضای پیر خود حمایت اقتصادی و عاطفی می‌کند و مهم‌تر از همه اینکه همه اعضای خانواده از حمایت‌های عاطفی یکدیگر برخوردار می‌شوند. **متن دوم** (۱۵ دقیقه) متن را برای شاگردان توضیح داده و سؤالاتی را از آنها بپرسید. در آخر یکی از شاگردان متن درس را با صدای بلند بخواند. **کار خانه گی** به شاگردان وظیفه دهید که: ۱- خلاصه درس را در چند سطر بنویسند؛ ۲- جواب سؤال‌های آخری درس را در متن پیدا نموده و در کتابچهٔ خود بنویسند؛ ۳- فعالیت آخری درس را تا هفته بعدی با دقت انجام دهند.
قسمت دوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری، پرسان درس گذشته و ایجاد انگیزه. **مروری بر درس** (۲۰ دقیقه) • انسان ضرورت دارد که با دیگران ارتباط برقرار نماید. • انسان در همه دوره‌های عمر خود به خانواده نیاز دارد. • انسان وقتی متولد می‌شود حتی نمی‌تواند سخن بگوید و راه برود و آنها را در

خانواده یاد می‌گیرد.

- خانواده اعضای خود را از لحاظ مالی و عاطفی حمایت می‌کند.
- بچه‌هایی که به هر دلیلی والدین خود را از دست می‌دهند، توسط خانواده‌های دیگر حمایت می‌شوند.

جوابهای سؤال‌ها (۱۰ دقیقه)

۱- انسان از لحاظ مالی، اجتماعی و عاطفی به خانواده ضرورت دارد.

۲- پوشاک، خوراک، سرپناه را برای ما تهیه می‌کند، ما را در برابر خطرات حمایت می‌کند و احتیاجات عاطفی ما را تأمین می‌نماید.

۳- ضرورت های عاطفی آنها را برآورده می‌سازد و در صورتی که با مشکل مواجه شوند از آنها حمایت می‌کند.

٤- خانواده سخن گفتن، راه رفتن، شیوه زنده گی، آداب رفتار با دیگران را به اطفال می‌آموزاند.

فعالیت آخری (۱۰ دقیقه)

چند نفر از شاگردان جواب‌هایی را که در کتابچه های خود نوشته‌اند، در پیش روی صنف بخوانند و معلم محترم نکته‌های صحیح آنها را به روی تخته یادداشت نموده و غلطی‌های آنها را اصلاح نماید.

بعضی از مهم‌ترین وظایف فرزندان عبارتند از:

۱- به والدین و اعضای بزرگ خانواده احترام بگذارند؛

۲- کارهایی را که به آنها واگذار می‌شود، با دقت و تلاش انجام دهند؛

۳- درس‌های خود را با تلاش و جدیت بخوانند؛

٤- در کارهای خانه با والدین خود کمک نمایند؛

٥- از بازی‌هایی که باعث آزار و اذیت دیگران می‌شود، اجتناب کنند.

معلومات اضافی برای معلم

خانواده و اهمیت آن

خانواده کوچکترین واحد تشکیل دهندهٔ جامعه است. خانواده حداقل از یک زن و شوهر تشکیل می‌شود؛ ولی ممکن است فرزندان، پدرکلان و مادرکلان، برادران و خواهران نیز در خانواده باشند. خانواده یک نهاد اجتماعی است که در همه جوامع در طول تاریخ بشر وجود داشته است. بدون

خانواده دوام و بقای جامعه میسر نیست. اساسی‌ترین احتیاجات ما از بدو تولد تا دوران پیری در خانواده تأمین می‌گردد. به طورمثال: تولد فرزندان، تربیت فرزندان، آموزش‌های اولیه، حمایت‌های مالی و عاطفی تنها در خانواده صورت می‌گیرد.

اهداف تشکیل خانواده

برخی از اهداف تشکیل خانواده عبارتند از:

۱- تحقق جامعهٔ سالم

یکی از اهداف تشکیل خانواده این است که تمایلات جنسی انسانها را در حداعتدال و در محدودهٔ شرعی وقانونی آن، جواب دهد. انسان‌ها از قدیم به این نتیجه رسیده بودند که در مسایل جنسی نباید هرج و مرج وجود داشته باشد بلکه باید از طریق ازدواج و تشکیل خانواده آنرا کنترول نمایند.

۲- تداوم نسل‌ها

هدف دیگر تشکیل خانواده، تداوم نسل است. انسان‌ها فرزندان خود را تداوم حیات خویش دانسته و از این طریق به ضرورت «جاودانه ماندن‌شان» جواب می‌دهند. خانواده زمینه تولید نسل مشروع را فراهم ساخته و فرزندان را تحت مراقبت و تربیت قرار می‌دهد.

۳ - تأمین نیازهای اساسی

کودک انسان نیازشدید به مراقبت جدی والدین و اعضای بزرگ جامعه دارد. در خانواده اساسی‌ترین احتیاجات انسان تأمین می‌گردد. به طورمثال: ضرورت های چون غذا، لباس، صحت، مراقبت‌های روزانه، تربیت و مانند: اینها توسط والدین و سایر اعضای خانواده تأمین می‌گردد.

٤- جامعه‌پذیر ساختن فرزندان

از اهداف دیگر تشکیل خانواده تربیت فرزندان و آماده ساختن آنها به عنوان اعضای فعال جامعه است. انسان‌ها از روز اول ارزش‌ها و هنجارهای (رسم و رواج) فرهنگی جامعه خویش را نمی‌دانند، بلکه به تدریج آنها را فرا می‌گیرند. خانواده مهم‌ترین و اساسی‌ترین عناصر فرهنگ را به اعضای جدید خود، یعنی کودکان، می‌آموزد؛ بنابرین، خانواده؛ مانند: مکتب و آموزشگاه می‌باشد. نفوذ و تأثیر آموزش خانواده بسی عمیق‌تر از مکتب است.

درس: چهارم **زمان: سه ساعت**

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**خانواده**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با صفات خانوادهٔ موفق.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر دست یابند: • اهمیت وظیفه در خانواده را درک کنند؛ • نسبت به وظیفه در خانواده احساس مسؤولیت نمایند؛ • برای زحمات والدین خود ارج واحترام بگذارند؛ • اهمیت همکاری در خانواده را درک کنند؛ • ضرر های عدم همکاری را بشناسند؛ • روحیهٔ همکاری در آنها تقویت شود.
٤-میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، سؤال و جواب، تدریس مستقیم.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس.
٦-شیوهٔ ارزیابی	شفاهی، کار عملی، تحریری، سؤال و جواب.
۷-ساعت درسی	این درس به سه قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری ،پرسان درس گذشته و ایجاد انگیزه. **فعالیت اول** (۱۰ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود تدریس مستقیم با شاگردان کار کنید. **جوابهای فعالیت اول** ۱- برای آنکه کارها به خوبی انجام گیرد. در غیر این صورت، در خانه بی‌نظمی به وجود خواهد آمد؛ ۲- در این صورت، یا کارها انجام نمی‌شود و یا اینکه باید بعضی اعضا بیکار بنشینند و بعضی دیگر تمامی کارها را انجام دهند.

	۳- در خانواده‌ها وظایف فرزندان خانواده کم وبیش متفاوت است، بنابرین، باید جواب شاگردان را شنید. **متن** (۳۰ دقیقه) متن درس (احساس مسئوولیت و همکاری) را شرح دهید و سپس از شاگردان سؤال نمایید.
قسمت دوم (در یک ساعت درسی تدریس گردد)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت دوم** (۱۰ دقیقه) فعالیت مربوط به مشوره را که دومین فعالیت درس می‌باشد، با استفاده از میتود تدریس مستقیم با شاگردان کار کنید. **جوابهای فعالیت اول** ۱- نه خیر! ۲- کسی که ما با او مشوره می‌کنیم باید دارای خصوصیات زیر باشد: الف- فهم و دانش کافی داشته باشد؛ ب- خیرخواه باشد؛ ج- حافظ اسرار ما باشد؛ د- بخیل، حریص و ترسو نباشد. **متن** (۲۵ دقیقه) متن درس (مشوره و نظم) را شرح دهید و سپس از شاگردان سؤال نمایید. **کار خانه گی** (۵ دقیقه) از شاگردان بخواهید که: ۱- خلاصه درس را در چند جمله بنویسند؛ ۲- جواب سؤال‌ها را از متن درس پیدا نموده و بنویسند؛ ۳- فعالیت آخری درس را با دقت انجام داده و در هفته بعدی با خود بیاورند.
قسمت سوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان و گرفتن حاضری و سایر کارهای مقدماتی.

مروری بر درس (۱۵ دقیقه)

- وقتی کاری بر عهده ما گذاشته می‌شود باید آنرا با احساس مسؤولیت و علاقه مندی انجام دهیم؛
- پدران و مادران ما نسبت به فرزندان خود احساس مسئوولیت می‌کنند؛
- اگر اعضای خانواده باهم همکاری نمایند، کارها به سرعت انجام می‌شود و بر کسی فشار زیاد وارد نمی‌شود؛
- کارهای منزل باید میان اعضای خانواده تقسیم شود؛
- مشوره کردن، استفاده از دانش و تجربه دیگران است؛
- اعضای خانواده باید با یکدیگر در بارۀ کارها مشوره نمایند؛
- فرزندان در بارۀ تصمیم‌های مهم خود با والدین خویش مشوره نمایند؛
- نظم باعث می‌شود که کارهای در موقع خود و به درستی انجام شود؛
- برای آنکه نظم در کارهای ما باشد، باید برنامه کاری داشته باشیم.

جوابهای سؤال‌ها (۱۵ دقیقه)

۱- کارها به خوبی انجام نمی‌گیرد؛

۲- همکاری باعث می‌شود که کارها به سرعت انجام شود، همه اعضای خانواده در کارها سهم بگیرند و فشار کار بر بعضی از اعضای خانواده وارد نشود؛

۳-مشوره کردن استفاده از دانش و تجربه دیگران است. اگر در میان اعضای خانواده مشوره وجود داشته باشد، عیب و نقص کارها کم می‌شود؛

٤- اگر نظم وجود نداشته باشد، کارها به درستی و در وقت خود انجام نمی‌گیرد؛

٥- افرادی‌که پلان منظم دارند، کارهایشان طبق پلان و در وقت معین انجام می‌گیرد.

فعالیت آخری (۱۰ دقیقه)

جواب‌های همه شاگردان را ملاحظه نمایید و مطمئن شوید که همه کارخانه گی را انجام داده‌اند. چند نفر از شاگردان (باهوش، متوسط و ضعیف) را در پیش روی صنف بخواهید و بگویید که جواب‌های خود را برای دیگران بخوانند و تشریح نمایند از طرف معلم محترم تشویق می گردند.

معلومات اضافی برای معلم

یکی از ویژه گی‌های انسان این است که عملکردها و رفتارهایش بر اساس آگاهی انجام می‌گیرد. انسان هر کاری را که می‌خواهد انجام دهد، باید قبلاً:در بارۀ آن معلومات لازم را کسب کند. کسب آگاهی و معرفت راههای زیادی دارد از قبیل: فکر کردن، مشاهده کردن، مطالعه کردن و مشوره کردن.

همانگونه که ملاحظه شد، یکی از شیوه‌های کسب آگاهی برای انسان، مشوره و تبادل نظر است. شاعری در این بارۀ می‌گوید:

مشوره ادراک و هشیاری دهد　　　　عقل‌ها مر عقل را یاری دهد

فواید مشوره

فواید و برکاتی که از مشوره نصیب انسان می‌گردد هرگز از تلاش‌های شخصی، امکانات مادی و تفکر فردی عاید نمی‌شود. فواید مشوره به طور فشرده عبارتند از:

۱- یکی از فواید مشوره کمک گرفتن از افکاروتجارب دیگران است. زمانی که مشوره می‌کنیم، افکار و اندیشه‌های دیگران را به یاری می‌طلبیم و با قراردادن آنها در کنار فکر خود، بر قدرت، وسعت و عمق بینش خویش می‌افزاییم؛
۲- مشوره موجب شکوفایی استعدادها و رشد ذوقها و در نتیجه گشایش راه‌های نو می‌گردد؛
۳- مشوره خطا ها و اشتباهات را به انسان می‌شناساند؛
٤- مشوره آزمایشی است که از این طریق می‌توان بر قدرت فکری، دقت نظر و میزان دلسوزی دیگران پی‌برد؛
٥- مشوره میزان مطلوبیت و درجه مقبولیت را افزایش می‌دهد؛
٦- مشوره مانع انتقادهایی می‌گردد که بر اشخاص خودمحور و تکرو وارد می‌شود.

با چه کسانی باید مشوره کنیم؟

با کسانی می‌توان مشوره کرد که بتوانند با فکر عمیق و رأی دقیق‌شان در مسایل پیچیده راه‌گشای مشکلات ما باشند؛ لذا با کسانی که دارای خصایص زشت و ناپسند هستند، نباید مشوره کرد. در آثاری اسلامی آمده است که با ترسو مشوره مکن، زیرا او راهِ به پایان بردن کار را دشوار نشان می‌دهد. با بخیل مشوره مکن که ترا از مقصدت باز می‌دارد. با حریص مشوره مکن که جمع مال را در نظرت جلوه می‌دهد.

دانشمندی در رابطه به اینکه با چه کسانی باید مشوره کرد، میفرماید: با کسانی باید مشوره نمود

که: اول بایدعاقل باشند، دوم آزاده و دیندار باشند؛ سوم دوست و برادر (خیرخواه) باشند، چهارم محرم راز باشند.

ضرورت به نظم و تربیت

از مسایلی که آدمی در حیات عادی و روزمره خود بدان ضرورت دارد. مسألهٔ نظم در امور است. رعایت نظم و مقررات سبب می‌شود که با تلاش کمتر کار زیادی را انجام دهیم و از ضیاع وقت جلوگیری نماییم.

یکی از مسایلی که در تمرین نظم و تربیت برای طفل و تثبیت آن در وی مؤثر است، تهیه برنامه برای کارهای روزمرهٔ اوست. وقتی والدین میخواهند به طفل خود رعایت نظم را آموزش دهند، باید نخست پروگرامی برای کارهای روزانه او تهیه نموده و از او بخواهند که در طول روز آنها را انجام دهد. به طور مثال: طفل به پلان مختصر در مورد خواب و بیداری، کارهای خانه، درس خواندن و اجرای وظایف خانه‌گی ضرورت دارد.

درس: **پنجم** **زمان: دو ساعت**

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**خانواده**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با صفات خانواده موفق.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر دست یابند: • اهمیت احترام به اعضای خانواده را درک کنند؛ • تشویق شوند که به سایر اعضای خانواده خود احترام بگذارند؛ • یاد بگیرند که در مواردی باید نظریات دیگر اعضای خانواده را تحمل نمایند. • روحیه ایثار و فداکاری در آنها تقویت شود.
٤- میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، سؤال و جواب، تحریک مغزی.
۵-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس.
٦-شیوهٔ ارزیابی	شفاهی، کار عملی، تحریری
۷-ساعت درسی	این درس به دو قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت اول** (٥ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود تحریک مغزی با شاگردان کار کنید. **جواب فعالیت اول** نخست به جواب‌های شاگردان گوش داده و آنها را بر روی تخته بنویسید؛ سپس سه خصوصیتی را که در این درس مورد بحث قرار گرفته (احترام متقابل، تحمل نظریات دیگران و ایثار و فداکاری) مطرح نموده و متن کتاب را تشریح نمایید. **متن** اول (١٥ دقیقه) متن درس (احترام متقابل و تحمل نظریات دیگران) را شرح دهید و سپس از شاگردان سؤال نمایید.

	فعالیت دوم (۱۰ دقیقه) فعالیت به روش سؤال و جواب کار شود. **جواب‌های فعالیت دوم** در این سؤالات از شاگردان خواسته شده که نظریات خودشان را بیان کنند. از اینرو، باید نظریات آنها را بر روی تخته یادداشت نموده و راهنمایی کنید. **متن دوم** (۵ دقیقه) متن (ایثار و فداکاری) را برای شاگردان تشریح نموده و برای اطمینان از یادگیری آنها، از چند نفر سؤالاتی را بپرسید. **کارخانه گي** (۵ دقیقه) به شاگردان وظیفه دهید که تا هفتهٔ بعد خلاصه درس را بنویسند، جواب‌های سؤالات را پیدا کنند و فعالیت آخری درس را انجام دهند.
قسمت دوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **مروری بر درس** (۱۰ دقیقه) • وقتی به کسی احترام می‌گذاریم او نیز به ما احترام می‌گذارد؛ • احترام متقابل در خانواده باعث می‌شود که همه اعضا احساس شخصیت و آرامش کنند و نسبت به همدیگر مؤدب و مهربان باشند؛ • حتی اعضای یک خانواده باهم اختلاف سلیقه و نظر دارند. ما باید یاد بگیریم که در خانواده و اجتماع نظریات دیگران را درک و تحمل نماییم؛ • اعضای خانواده باید برای یکدیگر ایثار و فداکاری نمایند؛ • مادران و پدران برای فرزندان خود فداکاری می‌کنند؛ • همه اعضای جامعه باید برای یکدیگر ایثار و فداکاری کنند. **جواب‌های سؤال‌ها** (۱۰ دقیقه) ۱- احترام متقابل باعث می‌شود که اعضای خانواده احساس شخصیت و آرامش کنند و باهمدیگر مؤدب و مهربان باشند؛ ۲- باعث ناراحتی دیگران می‌شویم و آرامش خانواده را بهم می‌زنیم؛ ۳- در صورتی که نظریات آنها معقول و قابل قبول باشد، باید بپذیریم و در غیر این صورت به آنها بگوییم که نظرشان غلط است؛ ٤- فداکاری به معنای ازخودگذری برای دیگران است؛ مثلا: وقتی که ما در خانه، کارهای زیادی انجام می‌دهیم تا والدین و برادران و خواهران ما راحت‌تر باشند، این نوعی از فداکاری است؛

۵- چونکه اعضای خانواده یکدیگر را دوست دارند و می‌خواهند زمینه‌های راحتی و آسایش یکدیگر را فراهم سازند. **فعالیت آخری** (۱۰ دقیقه) جواب‌های همه شاگردان را ملاحظه نمایید و مطمئن شوید همه شاگردان کارخانه گی را انجام داده‌اند. چند نفر از شاگردان (باهوش، متوسط و ضعیف) را در پیش روی صنف بخواهید و بگویید که جواب‌های خود را برای دیگران بخوانند و تشریح نمایند. جواب فعالیت به نظر شاگردان مربوط می‌شود و تنها باید آنها را راهنمایی نمایید. **خلاصه فصل** (۱۰ دقیقه) خلاصه فصل را شاگردان بخوانند و تکرار کنند.	

معلومات اضافی برای معلم

خصوصیات خانواده موفق

خانواده‌ها نیز می‌توانند؛ مانند: یک فرد و یا یک سازمان، موفق و یا نا موفق باشند. خانوادهٔ موفق دارای خصوصیاتی است که بعضی از مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱- افراد خانواده موفق با هم صمیمی هستند و همه رفتار و اعمال آنان با نوعی «صمیمیت» توأم است.

۲- افراد خانواده به طور آشکار رنج و ناراحتی و نیز احساس همدردی خود را به یکدیگر بیان می‌کنند.

۳- افراد خانواده برای یکدیگر احترام قایل‌اند و نظریات یکدیگر را می‌پذیرند.

٤- اعضای خانواده به راحتی یکدیگر را نوازش می دهند و در آغوش گرفتن فرزندان توسط پدر و مادر امری است عادی و توأم با تجربه عشق و محبت خانواده‌گی.

۵- افراد خانواده صادقانه با هم صحبت می‌کنند و با علاقه به سخنان یکدیگر گوش می‌دهند.

٦- افراد خانواده به راحتی و آزادانه با یکدیگر درد دل می‌کنند و در بارهٔ هر موضوعی؛ مثل: ناکامیها، ترسها و صدمه‌هایی که دیده‌اند، با یکدگر سخن می‌گویند.

۷- برای اعضای خانواده، زنده‌گی آدمی و احساسات بشری، بیش از هر عامل دیگری مورد توجه و احترام است.

۸- پدر و مادر خانواده می‌دانند که شیوه‌های هدایت و رهبری مؤثر در خانواده آموخته میشود و بنابرین، در این راه و برای آموختن این شیوه‌ها، وقت و نیروی کافی صرف می‌کنند.

۹- پدر و مادر خانواده؛ مانند: هر مدیر موفق، نسبت به «زمان» حساس هستند و همیشه در صدد آن می‌باشند تا از هر فرصت مناسب برای سخن گفتن با فرزندان خود استفاده کنند و آنها را تشویق کنند که از وقت خود به خوبی استفاده نمایند.

درس: ششم **زمان: سه ساعت**

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**گروپ‌های اجتماعی**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با صفات گروپ.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر دست یابند: • اهمیت گروپ را در زنده گی اجتماعی درک کنند؛ • با شرایط شکل‌گیری گروپ آشنا شوند؛ • انواع گروپهای اجتماعی را شناخته و از یکدیگر تفکیک نمایند؛ • خصوصیات گروپهای نخستین و دومین را بشناسند.
٤-میتود درسی	تشریح درس، سؤال و جواب.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس.
٦-شیوۀ ارزیابی	شفاهی، مقایسه کردن.
۷-ساعت درسی	این درس به سه قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس گردد)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرارکردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت اول** (۱٥ دقیقه) فعالیت را با استفاده از روش تحلیل متن با شاگردان کار کنید. **جواب فعالیت اول** نام دو گروپ (مثلاً گروپ همبازی‌ها در کوچه و گروپ هم‌صنفی‌ها در مکتب) را روی تخته بنویسید و از شاگردان بخواهید که شباهت‌های آنها را بگویند. نظریات آنها را بر روی تخته بنویسید؛ اما جواب‌های سؤالات را به صورت زیر می‌توان ارائه کرد: ۱-مهم‌ترین شباهت‌های شرایط عضویت گروپها عبارتند از: الف: در همه گروپها، اعضا ضرورت های مشترک دارند؛ ب: تأمین آن احتیاجات مستلزم تشکیل گروپ است و به صورت فردی قابل رفع

	شدن نیست؛ ج: اعضا از خصوصیات مشترک برخوردارند، مثلاً: اگر گروپ ورزشی است همه اعضا باید در رشته ورزشی مربوطه مهارت و تجربه لازم را داشته باشند، و اگر گروپ هنری است، همه اعضا باید اهل هنر مورد نظر باشند. ۲-نتیجه می‌گیریم که: الف) انسانها به کمک یکدیگر نیاز دارند؛ ب) بسیاری از احتیاجات انسان تنها در گروپهای اجتماعی مرفوع می‌شوند؛ ج) هر فردی در گروپهای متعددی عضویت دارد. **متن** اول (۲۵ دقیقه) متن درس را شرح دهید، یک نفر از شاگردان با صدای بلند، ولی با دقت، درس را بخواند و بقیه شاگردان به وی گوش دهند و سپس از شاگردان سؤالاتی در بارهٔ درس بپرسید تا مطمئن شوید که آنها درس را فهمیده‌اند.
قسمت دوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر کارهای مقدماتی. **فعالیت دوم** (۱۰ دقیقه) فعالیت به روش تحلیل متن کار شود. **جواب‌های فعالیت دوم** می‌توانید به دو نوع گروپ (نخستین و دومین) که در متن توضیح داده شده، اشاره کنید ولی شاگردان را وادار به تفکر نمایید و از آنها بخواهید که در بارهٔ این دو گروپ گفت وگو نمایند. نظریات آنها را به ترتیب روی تخته بنویسید. دربارهٔ تفاوت‌های اصلی گروپ اولین و دومین از جدولی که در متن کتاب ذکر شده است، استفاده نمایید. **متن دوم** (۲۵ دقیقه) متن را برای شاگردان تشریح نموده و جدول آخر درس را که حاوی تفاوت‌های گروپ اولین و گروپ دومین است، با دقت و حوصله تشریح نمایید. در نهایت، برای اطمینان از یادگیری شاگردان، از چند نفر سؤالاتی را بپرسید. **کارخانه گی** (۵ دقیقه) به شاگردان وظیفه دهید که تا هفته بعد خلاصهٔ درس را بنویسند، جواب‌های سؤالات را پیدا کنند و فعالیت آخری درس را انجام دهند.

شروع درس (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **مروری بر درس** (١٥ دقیقه) • به دلیل اینکه انسان‌ها موجودات اجتماعی‌اند و به همکاری یکدیگر احتیاج دارند، همیشه گروپ تشکیل داده و کارهای خود را به صورت گروپی و جمعی انجام می‌دهند؛ • برای آنکه گروپ تشکیل شود، باید تعدادی از افراد در کنار یکدیگر جمع شوند دارای خصوصیات‌مشترک باشند و باهم روابط متقابل برقرار نمایند؛ • ما در گروپ‌های متعددی عضویت داریم، مثل: گروپ خانواده، گروپ دوستان، گروپ هم‌صنفی ها و مانند اینها؛ • گروپ را از جنبه‌های مختلف می‌توان دسته‌بندی کرد. در یکی از دسته‌بندی‌ها گروپ را به گروپ اولی و گروپ دومی تقسیم کرده‌اند؛ • در گروپ اولین تعداد اعضا اندک و روابط میان آنها صمیمی می‌باشد؛ • در گروپ دومین تعداد اعضا بیشتر و روابط میان آنها رسمی و کم‌تر صمیمی می‌باشد. **جواب‌های سؤال‌ها** (١٥ دقیقه) ١- تعدادی از افراد که هدف مشترک، خصوصیات مشترک و روابط متقابل داشته باشند، گروپ را تشکیل می‌دهند؛ ٢- به دلیل اینکه ما انسان ها موجود اجتماعی هستیم و از نظر عاطفی و کاری به هم دیگر نیاز داریم؛ ٣- داشتن هدف مشترک، داشتن صفات و خصوصیات مشترک و داشتن روابط متقابل؛ ٤- در گروپ اولین تعداد اعضا اندک و روابط میان آنها صمیمی می‌باشد. در گروپ دومین تعداد اعضا بیشتر و روابط میان آنها رسمی و کم‌تر صمیمی می‌باشد. ٥- بر اساس خصوصیات چون: تعداد اعضا، هدف و نوع روابط. **فعالیت آخری** (١٠ دقیقه) • جواب‌های همه شاگردان را ملاحظه نمایید و مطمئن شوید که همه کار خانه گی را انجام داده‌اند. • چند نفر از شاگردان (باهوش، متوسط و ضعیف) را در پیش روی صنف	**قسمت سوم** (در یک ساعت درسی تدریس گردد)

بخواهید وبه آنها بگویید که جواب‌های خود را برای دیگران تشریح نمایند. • با توجه به خصوصیات گروپ اولین و دومین، کارخانه گی آنها را اصلاح و راهنمایی نمایید.	

معلومات اضافی برای معلم

تعریف گروپ

جامعه شناسان گروپ را مرکب از دو یا چند انسان می‌دانند که هدف مشترک دارند، با یکدیگر روابط متقابل نسبتاً پایدار دارند و به نوعی به یکدیگر وابسته اند. گروپ را نمی توان صرفاً به جمع افرادی که اتفاقاً در یک مکان و زمان دورهم گرد آمده‌اند و با یکدیگر دارای روابطی نیستند، اطلاق کرد.

معیارهای گروپ

هر گروپی، به لحاظ جامعه شناسی باید دارای معیار هایی به شرح زیر باشد:

۱- اعضای گروپ باید، به طور مستقیم یا غیر مستقیم، روابط متقابل داشته باشند.
۲- افراد گروپ چنان باید با یکدیگر وابسته باشند که اگر رویدادی در یکی اثر کرد، در دیگران هم موثر افتد.
۳- روابط بین اعضای گروپ باید نسبتاً پایدار باشد، یعنی هفته ها، ماهها و حتی سالها تداوم داشته باشد.
۴- حد اقل در بعضی از هدفهایی که همه برای دست یافتن به آن تلاش می‌کنند، سهیم باشند.
۵- بالاخره افراد گروپ باید خود را به عنوان گروپ شناخته و وجود یک رابطه دیر پای را در بین خود تشخیص دهند.

شکل گیری گروپ

۱- گروپ ضرورت روانی و اجتماعی همچون تعلق داشتن به گروپ، مورد توجه قرار گرفتن یا مورد محبت واقع شدن افراد را بر آورده می سازد.
۲- افراد در گروپ از احساس امنیت روانی و اجتماعی بیشتر برخوردارند.
۳- انسانها در گروپ انگیزه و رغبت بیشتری برای فعالیت ها از خود نشان می‌دهند.
٤-تعلق داشتن به گروپ‌های مختلف، اعضا را در اجرای وظایفی که به تنهایی قادر به انجام آن نیستند، یاری می‌رساند.
۵- اعضای گروپ غالباً دانش و اطلاعاتی را برای یکدیگر فراهم می آورند که امکان دستیابی به آن برای فرد فرد آنها وجود ندارد.

تأثیر گروپ بر رفتار افراد

بخش عمده‌ای از حوادث زنده گی ما در اجتماع و درون گروپ‌ها روی می‌دهد. در واقع، همه رفتارهای ما متأثر از افراد و نهادهای اجتماعی است. محیط خانواده، محل کار، محل تحصیل و سایر موقعیت‌های اجتماعی، گروپ‌های متعدد و متفاوتی را در خود جا داده است. این گروپ‌ها رفتار ما را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

درس: هفتم **زمان:** سه ساعت

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**گروپ‌های اجتماعی**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با اثرات متقابل فرد و گروپ.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر دست یابند: • با اثرات گروپ‌های مختلف بر فرد آشنا شوند؛ • فواید و ضررهای عضویت در گروپ‌های مختلف را بشناسند؛ • با توجه به فواید و مضرات گروپ‌ها، اهمیت انتخاب گروپ را برای عضویت درک نمایند؛ • با اثرات فرد بر گروپ آشنا شوند.
٤-میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، بارش مغزی.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس.
٦-شیوهٔ ارزیابی	شفاهی، کار عملی، تحریری.
۷-ساعت درسی	این درس به سه قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت اول** (۱٥ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود تحریک مغزی با شاگردان کار کنید. شاگردان باید در زیر هر جمله در ستون دوم جدول، یک جمله دیگر پیشنهاد کنند که بیانگر فعالیت‌های آنها در آن گروپ باشد. **متن** اول (۲٥ دقیقه) متن درس را شرح دهید، یک نفر از شاگردان با صدای بلند و با دقت ، درس را بخواند و بقیه شاگردان به وی گوش دهند. در آخر، از شاگردان سؤالاتی در بارهٔ درس بپرسید تا مطمئن شوید که آنها درس را فهمیده‌اند.

قسمت دوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت دوم** (**۱۵ دقیقه**) فعالیت را با استفاده از میتود تحریک مغزی با شاگردان کار کنید؛ مانند: فعالیت اول، شاگردان باید در زیر هر جمله در ستون دوم جدول، یک جمله دیگر پیشنهاد کنند که بیانگر فعالیت‌های آنها در آن گروپ باشد. **متن دوم** (۲۰ دقیقه) متن را برای شاگردان تشریح نموده و جدول آخر درس را که حاوی تفاوت‌های گروپ اولین و گروپ دومین است، با دقت و حوصله تشریح نمایید. در نهایت، برای اطمینان از یادگیری شاگردان، از چند نفر سؤالاتی را بپرسید. **کارخانه گی** (۵ دقیقه) به شاگردان وظیفه دهید که تا خلاصه درس را بنویسند، جواب‌های سؤالات را پیدا کنند و فعالیت آخری درس را انجام دهند.
قسمت سوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر کارهای مقدماتی. **مروری بر درس** (۱۰ دقیقه) • ما در گروپ‌های مختلف عضویت داریم؛ • عضویت در گروپ‌ها می‌تواند برای ما بسیار مفید باشد؛ • عضویت در گروپ‌های بد می‌تواند برای ما مضر باشد و ما باید از عضویت در آنها اجتناب ورزیم؛ • ما به عنوان اعضای گروپ‌ها می‌توانیم بر گروپ و دیگر اعضای آن تأثیر گذاشته و برای آنها مفید باشیم؛ • بعضی از اعضا با عملکردهای نادرست خود، تأثیر منفی بر گروپ می‌گذارند؛ • ما نباید در برابر عملکردهای نادرست اعضا بی‌تفاوت باشیم و باید جلوی آنها را بگیریم. **جواب‌های سؤال‌ها** (۱۰ دقیقه)

۱- برای اینکه همه اعضا راضی باشند و در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت ورزند؛ ۲- اگر فکر می‌کنیم که نظر ما درست است، سعی کنیم دیگران را متقاعد سازیم، اگر متقاعد نشدند و نظر آنها نیز تاحدودی قابل قبول بود آنرا می‌پذیریم در غیر آن از آنها فاصله می‌گیریم؛ ۳- نه خیر! بعضی از گروپ‌ها اهداف نادرست دارند و ما نباید عضو آنها شویم؛ ۴- باید او را از سمت رهبری دورنماییم و تسلیم تصمیم‌های وی نگردیم. **فعالیت آخری**(۱۰ دقیقه) • جواب‌های همه شاگردان را ملاحظه نمایید و مطمئن شوید که همه شاگردان کارخانه گی را انجام داده‌اند. • چند نفر از شاگردان (باهوش، متوسط و ضعیف) را در پیش صنف بخواهید و به آنها بگویید که جواب‌های خود را برای دیگران تشریح نمایند. • جواب مربوط به خود شاگردان می‌شود و معلم محترم آنها را راهنمایی نماید. **خلاصه فصل** (۱۰ دقیقه) خلاصهٔ فصل را با شاگردان کار کنید: • از شاگردان بخواهید که به نوبت آنها را خوانده تشریح نمایند؛ • در صورت ضرورت، معلم محترم نظریات شاگردان را اصلاح نماید.	

معلومات اضافی برای معلم

همانگونه که در متن درس نیز خواندید، ما به عنوان یک فرد که در گروپ‌ها زنده گی می‌کنیم، از جهات مختلف از گروپ تأثیر می‌پذیریم. به طور مثال: وقتی که در یک تیم والیبال عضویت داریم و در ساعات فراغت والیبال می‌کنیم، نمی توانیم هر وقت که خواسته باشیم بازی کنیم بلکه باید در اوقاتی که اعضای گروپ به توافق رسیده‌اند بازی نماییم. یا نمی‌توانیم وقت هر بازی را به دلخواه خود کم یا زیاد کنیم بلکه باید به تصمیم گروپ تسلیم شویم و به همان اندازه وقتی که اعضای گروپ تصمیم گرفتند بازی کنیم. همینطور، در همه اموری که مربوط به گروپ می‌شود باید تصمیم گروپ را در نظر بگیریم.

از سوی دیگر، گروپ نیز از فرد تأثیر می‌پذیرد. به خصوص اگر بعضی از اعضای گروپ افرادی فعال، طراح و مبتکر باشند می‌توانند بر اهداف گروپ، روابط بین اعضا و کارکرد گروپ تأثیرات زیادی بگذارند. به طور مثال:، در همان گروپ بازی که پیش از این به آن اشاره شد، اگر یکی از اعضا تلاش کند می‌تواند از سایر اعضا بخواهد که مثلا: هر روز به جای نیم ساعت، یک ساعت بازی نمایند تا مهارت بیشتری کسب نموده و بتوانند در مسابقات محلی و یا ولایتی شرکت کنند. طبیعی است که این تأثیرگذاری می‌تواند در جهت مثبت و به نفع گروپ و اعضای آن باشد و می‌تواند در جهت منفی و به ضرر گروپ و اعضای آن باشد.

درس: هشتم **زمان: سه ساعت**

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**شیوه‌های زنده گی در افغانستان (زنده گی کوچی)**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با شیوه زنده گی کوچی‌ها.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر دست یابند: • با محل زنده گی کوچی‌ها آشنا شوند؛ • با زنده گی خانواده گی کوچی‌ها آشنا شوند؛ • نحوه امرار معیشت کوچی‌ها را بشناسند؛ • با چگونه گی نقل و انتقالات کوچی‌ها آشنا شوند؛ • مشکلات کوچی‌ها را در عرصه‌های مختلف درک کنند.
٤-میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، سؤال و جواب.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس.
٦-شیوهٔ ارزیابی	شفاهی، سؤال وجواب.
٧-ساعت درسی	این درس به سه قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت اول** (۱۰ دقیقه) فعالیت را با استفاده از روش سؤال و جواب با شاگردان کار کنید. ۱- این سؤال به نظر شاگردان مربوط می‌شود؛ ۲- چون که آنها مالدارند و به دنبال چراگاه ها کوچ می‌کنند؛ ۳- کار اصلی آنها مالداری است. **متن** اول (۳۰ دقیقه) متن درس را شرح دهید، یک نفر از شاگردان با صدای بلند و با دقت ، درس را بخواند و بقیه شاگردان به وی گوش دهند. در آخر، از شاگردان سؤالاتی در بارهٔ درس بپرسید تا مطمئن شوید که آنها درس را فهمیده‌اند.

<table>
<tr>
<td>قسمت دوم
(در یک ساعت درسی تدریس گردد)</td>
<td>شروع درس (۵ دقیقه)
سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالت های مقدماتی.
فعالیت دوم (۱۵ دقیقه)
فعالیت را با استفاده از روش سؤال و جواب با شاگردان اغاز کنید.
۱- مهم‌ترین مشکلات کوچی‌ها در متن کتاب ذکر شده است، می‌توانید به متن مراجعه نمایید؛
۲- گرچه برای هر مشکل راه‌حل‌هایی می‌توان ارائه کرد، ولی مادر همه مشکلات کوچی‌ها کوچ کردن آنها است. اگر آنگونه که در قانون اساسی پیش‌بینی شده، دولت امکانات زنده گی مسکن گزینی را برای کوچی‌ها فراهم نماید، مشکلات آنها به شدت کاهش می‌یابد.
متن دوم (۲۰ دقیقه)
۱- متن را برای شاگردان تشریح نمایید؛
۲- دو نفر از شاگردان درس را با صدای بلند قرائت نمایند و دیگران گوش دهند؛
۳- در نهایت، برای اطمینان از یادگیری شاگردان، از چند نفر سؤالاتی را بپرسید.
کارخانه گی (۵ دقیقه)
به شاگردان وظیفه دهید که تا خلاصهٔ درس را بنویسند؛ جواب‌های سؤالات را پیدا کنند و فعالیت آخری درس را انجام دهند.</td>
</tr>
<tr>
<td>قسمت سوم
(در یک ساعت درسی تدریس می شود)</td>
<td>شروع درس (۵ دقیقه)
سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی.
مروری بر درس (۱۰ دقیقه)
• عده‌یی از مردم ما که در دامن طبیعت زنده گی می‌کنند به آنها کوچی گفته می‌شود؛
• کوچی‌ها به مالداری مشغولند و به دنبال چراگاه از جایی به جای دیگر نقل مکان می‌کنند؛
• در خانواده‌های کوچی افراد زیادی زنده گی می‌کنند که باهم در نگهداری حیوانات همکاری می‌نمایند؛</td>
</tr>
</table>

- نوعی تقسیم کار میان زنان و مردان کوچی وجود دارد؛
- غژدی‌ها در پهلوی یکدیگر در صحرا ایستاده می‌شود؛
- کوچی ها در موارد زیر مشکلات جدی دارند: تعلیم، صحت وتداوی و کمبود علف در سال‌های کم‌باران(خشک سالی).

جواب‌های سؤال‌ها (۲۰ دقیقه)

۱- چونکه آنها مالدارند و به دنبال چراگاه از جایی به جای دیگر کوچ می‌کنند؛
۲- خانواده کوچی؛ مانند: سایر خانواده‌ها کارها را میان اعضای خود تقسیم می‌کند. به طور کلی زنان عمدتاً کارهای خانه را انجام می‌دهند و مردان کارهای بیرون؛
۳- آنها غژدی خود را در نزدیکی یکدیگر و در جاهایکه آب باشد، ایستاده می‌کنند؛
٤- تعداد زیاد آنها مکتب ندارند و فرزندان‌شان بی‌سواد باقی می‌مانند؛
٥- کوچی‌ها اکثراً به کلینیک و شفاخانه دسترسی ندارند؛
٦- در سال‌هایی که بارنده گی کم باشد، کوچی‌ها برای سفر کردن حیوانات خود با مشکلات دچار می‌شوند. در چنین سال‌هایی حیوانات آنها تلف می‌شوند.

فعالیت آخری(۱۰ دقیقه)

- جواب‌های همه شاگردان را ملاحظه نمایید و مطمئن شوید که همه شاگردان کارخانه گی را انجام داده‌اند.
- چند نفر از شاگردان (باهوش، متوسط و ضعیف) را در پیش روی‌صنف آورده و بگویید که جواب‌های خود را برای دیگران بخوانند.
- مزایا و مشکلات زنده گی کوچی ها در متن درس بیان شده است. برای ارزیابی فعالیت شاگردان محتوای درس را در نظر داشته باشید.

معلومات اضافی برای معلم

کوچی به مردمانی گفته می‌شود که مالدارند و در پی چراگاه همیشه از مکانی به مکان دیگر کوچ می‌کنند. کوچی‌ها در طول سال در ارتفاعات مختلف در سیر و حرکت هستند.

مسکن کوچی‌ها

غژدی مسکن اصلی کوچی‌ها است. غژدی خیمه‌یی است که به وسیله زنان از موی بز بافته می‌شود. زنان و دختران ابتدا موی بز را می‌ریسند و نخ‌های حاصله را به صورت تخته‌های باریک و دراز به طور معمول به طول ٦ تا ۱۲ متر و عرض تقریباً ٥۰ سانتی متر می‌بافند و سپس تعدادی

از این تخته ها را به همدیگر وصل کرده و غژدی درست می‌کنند. غژدیها طوری بافته می‌شود که در هنگام گرما هوای کافی به داخل آن جریان پیدا می‌کند ولی در هنگام بارنده گی باران به داخل آن نفوذ نمی‌کند. اندازهٔ غژدی مربوط به موقعیت اجتماعی و ثروت خانواده کوچک و بزرگ می‌شود. سه نوع غژدی در بین کوچی‌ها وجود دارد. ۱- غژدی متعلق به رئیس کوچیها ۲- غژدی متعلق به خوانین و بزرگان ۳- غژدی که متعلق به خانواده های متوسط است. از سوی دیگر، غژدی‌های تابستانی و زمستانی نیز باهم تفاوت دارند. غژدی‌های زمستانی ضخیم‌تر است و طرز ایستاده کردن آن نیز متفاوت است. به صورت عموم رنگ غژدیها سیاه می‌باشد.

مشکلات کوچی‌ها

با وجود آنکه زنده گی کوچی‌ها در دامن طبیعت می‌گذرد و از بهترین هوا و مناظر طبیعی بهره‌مند می‌شوند، ولی مشکلات زیادی نیز بر سر راه زنده گی آنها وجود دارد که برخی از مهم‌ترین آنها قرار زیر است:

الف- بیماری افراد خانواده ناشی از کمبود خدمات صحی و مواد غذایی و مشکلات در مسیر حرکت شان است.

ب- بیماری تلف شدن حیوانات ناشی از کمبود آب و علف و انواع بیماری‌های ساری.

ج- کشمکش بر سر چراگاه بین مردم دهات و کوچی‌ها.

د- خطر حیوانات درنده و وحشی برای افراد و حیوانات.

هـ) خطر سقوط افراد و حیوانات از مناطق کوهستانی و راه های تنگ و صعب العبور به داخل دره ها و دریا ها.

درس: نهم　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　زمان: سه ساعت

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**شیوه‌های زنده گی در افغانستان (زنده گی دهاتی)**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با شیوه زنده گی دهاتی.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر دست یابند: • با محیط زنده گی مردم دهات آشنا شوند؛ • کارها و مشاغل مردم دهات را بشناسند؛ • نحوهٔ امرار معیشت مردم دهات را درک کنند؛ • زنده گی خانواده گی مردم دهات را بدانند؛ • زنده گی اجتماعی و انواع همکاری مردم دهات را بشناسند؛ • مشکلات مردم دهات را در عرصه‌های مختلف درک کنند.
٤-میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، مقایسه کردن یا پروژه گرفتن.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس.
٦-شیوهٔ ارزیابی	شفاهی، کار عملی، تحریری.
۷-ساعت درسی	این درس به سه قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس گردد)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت اول** (۱۰ دقیقه) فعالیت را با استفاده از روش مقایسه کردن یا پروژه گرفتنبا شاگردان کار کنید. ۱- مهم‌ترین شباهت‌ها و تفاوت‌های خانه‌های دهاتی و کوچی قرار زیر است: **شباهت‌ها** • هردو، انسان را از گرما و سرما حفظ می‌کنند؛ • هردو، جای آسایش و راحتی اعضای خانواده هستند؛ • خانه‌های دهاتی وغژدی کوچی، هردو، درمحیط‌های طبیعی بنا می‌شوند و مانند: خانه‌های شهری تعدادشان زیاد نیست.

	تفاوت‌ها الف- خانه‌های دهاتی از سنگ و گِل ساخته می‌شود، در حالی که غژدی از موی بز و مانند آن ساخته می‌شود؛ ب- خانه‌های دهاتی در یک جا ثابت است، در حالی که غژدی از جایی به جای دیگر منتقل می‌شود؛ ت- خانه‌های دهاتی در مقابل سرما مقاومت بیشتری دارد و مردم حتی در مناطق سرد سیر کشور زمستان‌ها را در آن سپری می‌کنند، در حالی که غژدی نمی‌تواند در هوای خیلی سرد از انسان محافظت نماید. به همین خاطر، کوچی‌ها در زمستان به مناطق گرم کوچ می‌کنند. ۲- شغل اصلی دهاتیان زراعت و دهقانی است ولی در کنار آن به تربیت حیوانات اهلی نیز می‌پردازند، درحالی که شغل اصلی کوچی‌ها پرورش حیوانات است و به طور ضمنی به تجارت نیز می‌پردازند. **متن** اول (۳۰ دقیقه) متن درس را شرح دهید، یک نفر از شاگردان با صدای بلند و با دقت ، درس را بخواند و بقیه شاگردان به وی گوش دهند. در آخر، از شاگردان سؤالاتی در بارۀ درس بپرسید تا مطمئن شوید که آنها درس را فهمیده‌اند.
قسمت دوم (در یک ساعت	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت دوم** (۱۵ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود سؤال و جواب با شاگردان کار کنید. ۱- مردم دهات به زراعت، باغداری و مالداری اشتغال دارند؛ ۲- نسبت به زنده گی شهری مهم‌ترین مزیت آن این است که هوای پاک و طبیعی دارد، مهم‌ترین مزیت‌اش در این است که مردم مجبور نیستند هرروز از جایی به جای دیگر کوچ کنند. ۳- مشکلات مردم دهات در متن درس ذکر شده است، به آن مراجعه نمایید. **متن دوم** (۲۰ دقیقه) ۱- متن را برای شاگردان تشریح نمایید؛ ۲- دو نفر از شاگردان درس را با صدای بلند قرائت نمایند و دیگران گوش کنند؛

	۳- در نهایت، برای اطمینان از یادگیری شاگردان، از چند نفر سؤالاتی را بپرسید. **کارخانه گي** (۵ دقیقه) به شاگردان وظیفه دهید که تا روز بعد خلاصۀ درس را بنویسند؛ جواب‌های سؤالات را پیدا کنند و فعالیت آخری درس را انجام دهند.
قسمت سوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (۵ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **مروری بر درس** (۱۰ دقیقه) • تعداد زیادی از مردم کشور ما در ده زنده گی می‌کنند؛ • ده به جایی گفته می‌شود که تعدادی از خانه‌ها در کنار یکدیگر ساخته شده و ساکنان آن به زراعت و مالداری اشتغال دارند؛ • در خانواده‌های دهاتی، همه اعضای خانواده با صمیمیت و مهربانی باهم زنده گی می‌کنند؛ • مردم ده روابط بسیار گرم و عاطفی باهم دارند و در کارها یکدیگر را کمک می‌کنند؛ • مردم دهات اوقات فراغت و بیکاری خود را در کنار یکدیگر می‌گذرانند؛ • مردم دهات در زمینه‌های صحت، تعلیم و وسایل زراعتی مشکلات زیادی دارند و در مقابل آفت‌های طبیعی به شدت آسیب‌پذیرند. **جواب‌های سؤال‌ها** (۲۰ دقیقه) ۱- آنها به طور عمده به کارهای زراعت، باغداری و مالداری می‌پردازند؛ ۲- آنها در غم وروزهای بد باهم شریکند و به یکدیگر کمک می‌کنند؛ ۳- مقداری از آن را خودشان مصرف می‌کنند و مقدار اضافی را به شهرها برده و به فروش می‌رسانند؛ ٤- بند آب، پل، راه، پاک‌کاری جوی و کاریز، درو کردن محصولات زراعتی؛ ۵- مردم ده مشکلات زیادی دارند که مهم‌ترین آنها عبارتند از: صحت، تعلیم ، کمبود زمین و وسایل زراعتی و خسارات ناشی از حوادث طبیعی. **فعالیت آخری** (۱۰ دقیقه) • جواب‌های همه شاگردان را ملاحظه نمایید و مطمئن شوید که همه شاگردان کارخانه گی را انجام داده‌اند. • چند نفر از شاگردان (باهوش، متوسط و ضعیف) را در پیش روی صنف آورده و بگویید که جواب‌های خود را برای دیگران بخوانند. • جنبه‌های مثبت و منفی کارهای آنها را بیان نموده و کارخانه گی آنها را اصلاح نمایید.

معلومات اضافی برای معلم

روستا یا دِه نوع خاصی از محیط زیست انسان است. کسانی که در ده زنده گی می‌کنند، از طریق زراعت و پرورش حیوانات امرار معاش می‌نمایند. در کشورهای در حال توسعه قسمت زیادی از نیروی کار در بخش زراعت دهات مشغول کارند. در این کشورها زراعت اساس اقتصاد را تشکیل می‌دهد. هیچ کسی در روی زمین از تولیدات ده و زراعت بی نیاز نیست و این امر نشان دهندۀ اهمیت ده و ده نیشینی و نقشی است که مردم دهات در حیات اقتصادی جوامع ایفا می‌کنند.

خانه‌های دهاتی

خانه های دهاتی از یکسو تحت تأثیر اقلیم و شرایط محیط طبیعی است و از سوی دیگر به نمونه معیشت خانواده ارتباط دارد. مردم ده در ساختن مسکن از امکانات محیط پیرامون خود که طبیعت در اختیار آنان قرار می‌دهد، استفاده می‌کنند؛ بنابرین، در مناطق مختلف از مواد متفاوتی به شرح زیر استفاده می‌شود:

۱- مردم ده ساکن دهکده های جنگلی در ساخت خانه بیشتر از چوب استفاده می‌کنند.

۲ - در مردم دهات مناطق کوهستانی، سنگ و گل مواد عمده ساختمانی سنتی را تشکیل میدهد.

۳- در دشت ها خانه های خشتی و گلی و با دیوار های ضخیم ساخته می‌شود.

خانوادۀ دهاتی

خانوادۀ دهاتی به طور عموم گروپی است که از زن و شوهر و تعدادی فرزند، پدرکلان، مادرکلان تشکیل می‌شود. در برخی از خانواده‌ها ممکن است کاکاها، عمه‌ها و یا تعدادی دیگر از بسته گان نیز حضور داشته باشند.

زن، شوهر، پسران و دختران وظایف گوناگونی در خانواده دهاتی دارند. به طور مثال، وظیفه شوهر و پدر در خانواده سرپرستی خانواده است. او باید مخارج خانواده خود را تأمین نموده و امور کلان خانه را مدیریت و سرپرستی کند. زن در عین زمان که خانم خانه است و در نگهداری و تعلیم و تربیه اطفال وظیفه مهمی را بر عهده دارد، در بسیاری از دهات در امور زراعتی، پرورش حیوانات و صنایع دستی نیز فعالیت می‌کنند.

اطفال از وقتی که توانایی انجام کار را پیدا می‌کنند در امور اقتصادی با والدین خود کمک می‌کنند. شرایط خاص زنده گی خانواده دهاتی ایجاب می‌کند که از تمام نیرو و امکانات خود برای بهتر ساختن زنده گی استفاده به عمل آورند که نیروی کار اطفال نیز یکی از این امکانات به شمار می‌رود.

درس: دهم

زمان: سه ساعت

عناوین	شرح مطالب
۱-موضوع درس	**شیوه‌های زنده گی در افغانستان (زنده گی شهری)**
۲-اهداف عمومی	آشنایی با شیوه زنده گی شهری.
۳-اهداف جزیی	از شاگردان انتظار می‌رود که با خواندن این درس به اهداف زیر دست یابند: • با ساختار شهر آشنایی اجمالی پیدا کنند؛ • آداب زنده گی خانواده‌های شهری را درک کنند؛ • با مشاغل شهری آشنا شده و تفاوت آنها را با مشاغل کوچی‌ها و مردم دهات درک کنند؛ • شیوه‌های ارتباط اجتماعی شهری را بشناسند؛ • با مشکلات زنده گی شهری کشور ما آشنا شوند.
٤-میتود درسی	قرائت متن، تشریح درس، سؤال و جواب، فراگیری (یادگیری) فعالیت.
٥-مواد مُمد درسی	کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، تخته، تباشیر و تصاویر مربوط به درس
٦-شیوۀ ارزیابی	شفاهی، کار عملی، تحریری.
۷-ساعت درسی	این درس به سه قسمت تقسیم می‌گردد و هر قسمت در یک ساعت درسی تدریس می‌گردد.
قسمت اول (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت اول** (۱۰ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود فراگیری (یادگیری) فعالیت با شاگردان کار کنید. ۱- در شهر خانه‌های زیاد و ساختمان‌های بزرگ وجود دارد، در حالی که در دهات تعداد خانه‌ها بسیار کمتر است؛ ۲- باید نظریات شاگردان را شنید و به دلایل‌شان گوش فراداد. **متن** اول (۳۰ دقیقه) متن درس را شرح دهید، یک نفر از شاگردان با صدای بلند و با دقت ، درس را بخواند و بقیه شاگردان به وی گوش دهند. در آخر، از شاگردان سؤالاتی در

	بارهٔ درس بپرسید تا مطمئن شوید که آنها درس را فهمیده‌اند.
قسمت دوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **فعالیت دوم** (١٠ دقیقه) فعالیت را با استفاده از میتود فراگیری (یادگیری) فعالیت با شاگردان کار کنید. ١- مشکلات زنده گی شهری در متن کتاب آورده شده، لطفاً به متن مراجعه کنید؛ ٢- هر مشکل راه‌حل خاص خود را دارد. اولاً به راه حل‌های شاگردان گوش بدهید و آنها را به ترتیب بر روی تخته بنویسید و در اخیر، راه‌حل‌های درست را تأیید و راه‌حل‌های غلط را اصلاح فرمایید. **متن دوم** (٢٥ دقیقه) ٤- متن را برای شاگردان تشریح نمایید؛ ٥- دو نفر از شاگردان درس را با صدای بلند قرائت نمایند و دیگران گوش دهند؛ ٦- در اخیر، برای اطمینان از یادگیری شاگردان، از چند نفر سؤالاتی را بپرسید. **کارخانه گی** (٥ دقیقه) به شاگردان وظیفه دهید که خلاصهٔ درس را بنویسند؛ جواب‌های سؤالات را پیدا کنند و فعالیت آخری درس را انجام دهند.
قسمت سوم (در یک ساعت درسی تدریس می شود)	**شروع درس** (٥ دقیقه) سلام دادن وبرقرار کردن ارتباط عاطفی با شاگردان، گرفتن حاضری و سایر فعالیت های مقدماتی. **مروری بر درس** (١٠ دقیقه) • در شهر جمعیت زیادی در نزدیکی یکدیگر زنده گی می‌کنند؛ • تعداداعضای خانواده‌های شهری عموما کمتر از تعداد اعضای خانواده‌های ده و کوچی‌اند؛ • شهرنشینان بیشتر به کارهای اداری، تجارتی و صنعتی اشتغال دارند؛

- روابط اجتماعی در شهر بیشتر به منظور اهداف کاری صورت می‌گیرد و جز در محیط‌های خانواده و دوستان، روابط کمتر عاطفی و صمیمی است؛
- بعضی از مشکلات شهری عبارتند از: عدم موجودیت برق، نبود آب، موجودیت کثافات، هوای آلوده و جمعیت زیاد.

جواب‌های سؤال‌ها (۱۰ دقیقه)

۱- شهر جایی است که جمعیت زیادی در نزدیکی یکدیگر سکونت می گزینند؛

۲- تعداد افراد در خانواده‌های شهری کمتر است، خانواده‌های شهری فرزندان کمتری دارند و در بسیاری از خانواده‌های شهری زن و شوهر در بیرون از خانه کار می‌کنند؛

۳- از طریق کار در ادارات، مراکز تجارتی و مراکز صنعتی؛

٤- روابط اجتماعی کم‌تر صمیمی و عاطفی است؛

٥- مشکلات عمده شهرهای کشور ما در متن درس بیان شده است، لطفاً مراجعه نمایید.

فعالیت آخری (۱۰ دقیقه)

- جواب‌های همه شاگردان را ملاحظه نمایید و مطمئن شوید که همه شاگردان کارخانه گی را انجام داده‌اند.
- چند نفر از شاگردان (باهوش، متوسط و ضعیف) را در پیش روی صنف بخوانید و بگویید که جواب‌های خود را برای دیگران بخوانند.
- مزایا و مشکلات زنده گی شهری در متن درس بیان شده است. برای ارزیابی فعالیت شاگردان محتوای درس را در نظر داشته باشید.

خلاصهٔ فصل (۱۰ دقیقه)

خلاصهٔ فصل را برای شاگردان بخوانید و از چند نفر از شاگردان نیز بخواهید که خلاصهٔ را به نوبت و با صدای بلند بخوانند و دیگران گوش کنند.

معلومات اضافی برای معلم

شهر یکی از محیط‌های زنده گی بشر است که دارای جمعیت بیشتر بوده و تراکم جمعیت در آن زیاد است. از آنجایی که شهر دارای تراکم جمعیت است، افراد ساکن در آن در خانه‌هایی زنده گی می‌کنند که در نزدیکی یکدیگر بنا شده‌اند. از تعداد زیاد خانه‌ها کوچه و از تعداد چندین کوچه

جاده و از جاده‌های زیاد شهر تشکیل می‌گردد.

زنده گی در شهرهای بزرگ، فرهنگ و شیوه خاص خود را دارد. شهر ها عموماً محل تلاقی فرهنگ‌ها، تفکرات گوناگون، طبقات مختلف اجتماعی و اقتصادی و تخصصهای مختلف می‌باشند.

روابط متقابل در مناطق شهری:

روابط مردم در جامعهٔ شهری، نسبی است بعضی افراد بدون آن که یکدیگر خود را بشناسند به قسم نه چندان پایدار با همدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. جمعیت شهری از مردم زیاد و گونا گون ترکیب شده است که شخص در آن نا شناخته باقی می ماند و تقریباً به میل و سلیقه خودش زنده گی می‌کند.

در همچو محیطی هم انسانها می توانند با هم روابط حسنه و دوستانه داشته باشند و محیط شهر را هم مانند محیط خانه خود فکر کرده و در آبادی و حفظ نظافت و پاکی آن سهیم گردند و در تأمین امنیت نیز احساس مسؤولیت نمایند. پس باید همهٔ ما در حفظ و حراست و زیبایی شهر خود کوشاباشیم.

تفاوتهای شهر و ده

بعضی از تفاوت‌های عمده شهر و روستا عبارتند از:

ارزشهای سنتی در دهات نفوذ بیشتری دارد. رفتارهای عاطفی و دوستانه در دهات بیانگر قدرت ارزشهای سنتی در دهات است که درشهر کمتر به آن توجه می‌شود.

روابط اجتماعی: در جوامع دهاتی تماس و ارتباط بین افراد بیشتر چهره به چهره است یعنی یکدیگر خود را به نام می‌شناسند، در حالی که در مناطق شهری ارتباطات بیشتر غیر شخصی، غیر مستقیم و رسمی است.

خلاف کاری ها، جرایم وجنایات در دهات کمتر از شهر ها به مشاهده رسیده است.

تخصص گرایی: فعالیت‌ها در شهرها بیشتر تخصصی است. درنقاط شهری افراد به خاطر تخصص در امور فنی، علمی، تولیدی، اداری و نظایر آنها کار می‌کنند در حالی که در دهات به خاطر ساده گی کارها، معمولا مردم از عهده همه کارها برمی‌آیند و کمتر کارها ضرورت به تخصص خاصی دارند.

تحرک اجتماعی: در جامعه شهری تحرک اجتماعی بیشتر است و افراد می‌توانند از یک پایگاه اجتماعی به پایگاه‌های بالاتر و یا پایین‌تر حرکت کنند، در حالی که در دهات تحرک اجتماعی کمتر است.

زنان در محیط شهری به آموزش های بیشتر و اقتصادی رسیده اند، اما زنان در روستاها از آزادی کمی بهره‌منداند. خلاصه خوبی روستا ها و خوبی شهر ها در خوبی مردم آن نهفته است. در

محیطی که مردم آن سالم باشند محیط هم سالم میماند.

مشکلات و پرابلم های شهری

شهرها مشکلات خاص خود را دارند. شهرهای کشور ما مشکلاتی دارند که بسیاری از آنها حتی با مشکلات کشورهای دیگر نیز تفاوت دارد. برخی از مهم‌ترین مشکلات شهرهای کشور ما عبارتند از:

۱- تراکم جمعیت: تراکم جمعیت در شهرها نتایج زیانباری را به همرا دارد. آشنایی و شناسایی عمیق مردم نسبت به یکدیگر کاهش می یابد و محیط زنده گی را تنگ و عبور و مرور در سطح شهر را دشوار می‌سازد.

۲- کمبود مسکن: در شهرهای ما مسکن به شدت کم است و بسیاری از مردم در خانه‌های نامناسب و غیر استندرد زنده گی می‌کنند؛

۳- آلوده گی‌های محیط زیست (آلوده گی هوا، آب، خاک و صدا) آلوده گی هوا، آب، خاک و صدا اکنون در بسیاری از شهر ها از حد مجاز تجاوز کرده که ناشی از فشار های جمعیتی و ازدیاد موتر ها و نظایر آنها می باشد؛

٤- دفع زباله ها،

٥- برق و گاز.

شهر سالم کدام شهر است؟

منظور از شهر سالم، محیط شهری است که در آن مؤسسات آموزشی، صحی، حقوقی، حمل و نقل و سیستم جمع آوری زباله ها، فضای سبز کافی، تراکم مناسب جمعیت، دور نگهداشتن مراکز صحی از شهر و نظایر آنها، وجود داشته باشد. برخی از معیارهای یک شهر سالم قرار ذیل است:

- منابع آب آشامیدنی صحی.
- سرپناه یا مسکن مناسب و کافی.
- تسهیلات صحی.
- شغل و کار برای همه.
- هوای صاف و صحی .
- حمل و نقل عمومی مناسب.